

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Fran Saleški Finžgar

Oj, mladost...

O M N I B U S

BESeDA

Fran Saleški Finžgar
OJ, MLADOST . . .

To izdajo pripravil
Franko Luin
franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-290-4

beseda@omnibus.se
www.omnibus.se/beseda

Vsebina

OJ, MLADOST. . .	4
POJDIMO V KOROTAN	10
STREL V SRCE	27
KOLEDNIKOVE PRIKAZNI	44
PO DVA IN DVA	53
SMRTI OTET	67
DROBNE ZGODBE IZ ŽIVLJENJA	73
<i>Predgovor</i>	73
<i>Zapravdana njiva</i>	75
<i>Po tožbi smrt</i>	78
<i>Razdrta sosesčina</i>	80
<i>Izgubljena lopata</i>	84
<i>Balantov Anže</i>	87
<i>Pirhi</i>	92

OJ, MLADOST. . .

Rad postojim ob oknu. Gledam otročičke, ki koracajo z mamicami. Ti drobljančki vse vidijo: cvetlico v travi; seveda morajo do nje, da si jo utrgajo. Šibice si zaželiyo in jim jo mamica odlomi iz grma. Sneg, če ga je kaj, zajamejo kar z rokavičko in si ga nesejo v usta. Kuža srečajo. Morajo ga pobožati. — Pa so tudi že večji, ki gredo s torbicami iz šole. Lepa povezanost se hipoma sprevrže v pretep. Namesto solza so le rdeča lica in smeh. — Pogled nanje mi prizna: Srečni so! Kako srečni in najsrečnejši zato, ker se tega ne zavedajo! Ko bi jim kdo odgrnil zaveso njihove prihodnosti, bi od strahu strepetali. Naj le ostane zagrnjena, dokler jih tok življenja brez usmiljenja ne pahne prednjo.

Toda brez vzgoje, to se pravi brez vsakega kažipota, ne smejo v življenje. Ta kažipot pa ne sme biti večna pesem o boljšem in lepšem življenju, ki jo danes že vrabci na strehi čivkajo. Drugačna mora biti zanje. Kdo naj vzgoji otroka? Šola? Družina? — Obe. — Toda prečudna so pota življenja. Iz gnezda zglednih staršev izleti včasih paglavec, ki se razraste v nepridiprava, da je staršem samo v bolečino. Iz zanikrne družine pa dozori sin,

hči za zgled občestvenega bitja. Zakaj tako? Ne vemo, le to je znano, da je tako. In vsesplošna skušnja uči, da je vzgojiteljem potrebna največja modrost v tistih letih, ko mladost začne zoreti. Stari vzgojitelji so trdili: Ko fant ne mara več nositi na kolenih zakrpanih hlač, ker ga je sram, ko deklica zaželi podaljšano krilo — to so znamenja zoritve. Ta dva sta takrat prepričana, da vse bolj in več vesta kot oče in mati. In v šoli izsledijo vsako dlačico nepopolnosti pri učiteljih. Ovedo se prvih poganjkov samostojnega uma, začutijo v sebi svobodo volje, zato vse vedo, zato jim je vsaka brzda odveč. Naglo se zale-tijo sem, prav tako naglo se obrnejo drugam, saj so naj-modrejši in svobodni. Zato ima uporni fant za očetovo svarilo vedno pripravljen odgovor in ugovor: To je po starem, sedaj je vse drugače. Doraščajoče dekcle je prepričano, da mati nič ne ve in da ima sama vse prav. In kljub vsemu je posebno treba take vzgajati. To zadene samo zrela modrost in velika ljubezen.

Ali naj povem dva primera? Saj sam nisem bil ne za trohico drugačen.

Ko sem se že ves osivel oddihal od dela v svoji bajtici na planini, me je obiskovalo mnogo mladine. Študentje. Ko smo se nekoč — pet jih je bilo — že namalicali in se marsikaj pomenili, so hoteli oditi po isti poti nazaj v dolino.

»Nikar po isti poti,« sem jim svetoval. »Že znana pot je dolgočasna. Bodite vsaj nekoliko stezosledci. Take nezaznamovane poti, ki ste jo sami našli, ne boste nikoli pozabili. Vsak štor, skalo, staro bukev, vse si boste zapomnili. Seveda morate imeti oči s seboj. Tisti gorohodci, ki brez misli drve po rdeče zaznamovanih potih, ne bodo nikoli pravi planinci.«

»Nobene druge ne poznamo,« so se zgovarjali.

»Zato vas pospremim nekaj poti in vam potem pokažem le smer, stezo v dolino boste morali sami najti. Ali velja?«

»Pojdimo!« so veselo pritrdili in si oprtali šolske nahrbtnike.

Po lepem kolovozu smo jo mahnili proti vzhodu. Prišli smo do stare, v dve debeli rogovili razrasle bukve. V rogovilasti debli se je zagostila velika skala, ki je bila nekoč prigrmela z gore. Navihana misel se mi posveti.

»Poglejte, fantje, kakšno napotje je ta skala. Zaradi nje moramo delati ovinek mi in živina. Šest nas je. Zgradimo jo vsi hkrati in jo odvalimo!«

Vrgel sem palico proč, zgrabil skalo in jih povabil:

»Ho-ruk!«

Vseh pet je poprijelo, da je bila kar gneča rok okrog skale.

»Ho-o-ruk!«

Fantje so za mano ponovili: »Hoo-ruk!«

Tedaj sem naglo popustil in se jim začel smejati. Fantje so odstopili in me gledali. Še sem se jim smejal, celo z rokami sem zaploskal in segel po svoji palici. Tedaj so se zasmejali tudi fantje.

»Komu se smejete? Meni? Ne! Le svoji nepreudarnosti. Klasični študentje ste in poznate rek: Quidquid agis, prudenter agas — česar se lotiš, se loti pametno! Ko bi se mi bili smejali tedaj, ko sem vas povabil, da prevalimo to silno težo, bi bili modro naredili. Saj vendar vidite, da ni tako močne človekove roke, ki bi jo ganila. Edino dinamit bi ji bil kos. Vi ste se pa brez premisleka ujeli na mojo potegavščino. Pomnite! Nikoli tjavdan!«

Sram jih je bilo. Tiho smo odšli dalje. Konec kolovoza, kjer je bila jasa in lep razgled na Julijce, smo sedli. S pogledom sem jih vodil od Jelovice čez Črno prst, Rodico in Vogel na Triglav. Prepričal sem se, da fantje razen Triglava niso poznali nobene gore. Svetoval sem jim, naj le še pridejo, toda s seboj naj vzamejo zemljevid in z njim v roki z očmi prehodijo vse lepote Julijcev, ki je nanje prelep razgled s Stola.

Ko sem jim pokazal smer, po kateri pridejo na stezo proti dolini Završnice, si je za mojim hrbtom nekdo prižgal cigareto. Naredil sem se, ko da ga ne vidim. Rekel sem jim: »Za slovo vam povem še, kako je oče mene vzgajal.

Naša kajža je imela v strminah proti Begunjščici ozek jezik sveta: nekaj košenine in nekoliko gozda. Bilo mi je kakih osem let, ko sva šla z očetom tja. Pomladi je bilo. Oče je napravljajl drva. Mrzlo je bilo. Na sedelce v strmi košenini sem nanosil suhljadi in očeta poprosil za žveplenko, da bi si zakuril. Dobil sem jo in podnetil kupček suhljadi. Ko je dobro zagorelo, je potegnil veter. Nad sedelčkom je bila suha, od snega povaljana dolga trava. V hipu se je seženj od mojega ognja že pokadilo v travi. Vnela se je. Veter je zanesel vanjo iskro. Oče je bil v skoku pri meni; z bukovo vejo je teptal vneto vlasnjo. Veter je vlekel huje in huje. Komaj je oče udušil prvo vneto travo, se je že posvetilo više. Vsaka iskra, ki jo je veter dvignil iz ognja, je zažgala. Ogenj po travi je preskakoval vedno više in više. Tudi jaz sem pograbil oklešček in pomagal gasiti. Trdo delo sva imela, preden sva sproti vse pogasila. Oče je potem stopil k mojemu kresu, s škornji poteptal ogenj in rekel:

„Vedel sem, kaj bo s tvojim ognjem, zato sem dobro pazil. Sedaj imaš nauk: Nikoli ne kuri v gozdu, če nisi na prazni planji! Vetru nisi gospodar. Ko bi me ne bilo, bi se bil vnel ves rob in še gozd. Naš in sosedov. Kakšna škoda! Od ognja se v gozdu tudi nikoli ne poslovi, če ga dodobra prej ne ugasiš!«

Pred slovesom sem še dodal: »Veliko gozdnih požarov je kriva tudi cigareta. Če boste kdaj kadili, poteptajte ogorek cigarete. Ne odvrzite ga v listje ali v travo!«

Odšli so.

»Srečno pot, fantje! Če pridete drugič, pridite z zemljevidom! In pazite, da pojdete le po stezi! Kmečki človek ljubi zemljo in ga srce boli, kakor boli tudi travico, če jo kdo surovo tepta!«

Stekli so na rovtu. Šli so v gosjem redu. Nihče ni krenil na celo v lepo nepokošeno travo.

POJDIMO V KOROTAN

Pred sto, še pred osemdesetimi leti je bil Korotan (Karantanija), Koroška, resnično pravi sosed naše Gorenjske. Tako blizu je bil, kakor bi pregraje Karavank sploh ne bilo. Vsi starejši so Celovec veliko bolje poznali in mnogo bolj zahajali tja kot v Ljubljano. Kadar so šli na Gornje Štajersko, so rekli, da gredo »v fremd«, na tuje. V Korotan so hodili kot k istorodnemu sosеду. Tri dobre ceste: čez Jezersko, Ljubelj in Koren so bile zveze s sosedi s tovorom in vozom. Za peš potnike so se vrstile mnoge steze čez karavanške prelaze: v visoki Gorenjski prva čez Zelenico, druga čez Vrtačo, tretja čez Medendol z Jesenic in Javornika, iz Rut (Gozda) čez Srednji vrh in še druge. S svojimi sosedi onstran Karavank so Gorenjci kupčevali, a tudi svoje sinove pošiljali tja na meno, da so prihajali k nam korotanski dečki, naši pa k njim, druge so dajali od nas v uk raznih rokodelstev. Tedaj še ni bilo nikakega sledu o zagrizenem sovráštvu ponemčenih Slovencev-nemškutarjev. Šele kasneje, ko se je razbohotil pohlep severnih Nemcev po starodavni naši narodni zemlji, so se te istonarodne prijateljske vezi začele rahljati. Mednje so se zagrizli tujci,

ki so umetno s svojo silo rodili poturice v Slovencih. Boljše službe, boj za kruh, moč oblasti — vse je delovalo, da so mnogi omagali in postali izdajalci svojega rodu. Pravo čudo značajnosti je, da so kljub vsemu vzdržali do danes še tisoči in tisoči, ki se niso izneverili. To so značaji kakor hrasti, ki kljubujejo vsakemu viharju.

Bodimo pravični in priznajmo tole zgodovinsko resnico. Vsi potujčeni so zatajili kar brez izjeme tudi vero svojih staršev, zvesti narodu pa so jo ohranili do danes. Zvestoba veri staršev je bila in je zvestoba tudi narodni zavednosti. Sam učlovečeni Sin božji, ki je po večnostnem sklepu in obljubi svojega Očeta kot član judovskega naroda zavrnil (nam težko umljivo) ženo tujega ljudstva in njeno prošnjo, češ da ni poslan deliti dobrote tujcem, je potrdil zvestobo bratovstva svojemu rodu. Zato tudi nam ne sme biti državna meja pregrada ljubezni do naših zvestih bratov onstran Karavank. Nobena politična meja in večnostna naredba, bratovska skupnost istega naroda pa je božja zakonitost in zato trajna.

Prav zaradi tega mora vsaka plemenita in pametna politika povsod in vselej upoštevati rodno povezanost ljudstev. Verni ljudje v narodu pa ne morejo biti nikdar v škodo ekonomski politiki, ko nikjer ne najdemo toliko vzvišene skrbi za sobrata kakor v Kristusovem nauku: »Če imaš dve suknji, daj eno tistemu, ki nima nobene.«

Kristus Jezus, povsod ljubljen učitelj, čudodelec, delivec dobrot je odgovoril učencema na vprašanje, kje stanuješ:

»Lisice imajo svoje luknje, ptice svoja gnezda, Sin človekov pa nima, kamor bi položil glavo.« On, Bog-človek se izniči, vse odvrže, da bi njegov zgled potrdil tudi njegov nauk. Ta njegov nauk in zgled, ljubezen do Boga in bližnjega, je tako visoko bleščeč, da ga revni, nebogljeni ljudje redki dosežejo.

In zakaj ne?

Rad bi tu opozoril na nekaj, o čemer mi duhovniki in verniki premalo premišljujemo. Vsak človek, ki se rodi na svet, prinese s seboj urojeno tisto zlo, tisti izvirni greh, tisto troje podedovanih strupov, ki jih sveto pismo navaja: »Vse je poželenje oči, poželenje mesa, napuh življenja.« To troje so zametki gorja na zemlji. V tem človeku so močnejši, v onem šibkejši. Pri vsakem na svoj način. Brez boja z njimi ni zmage. Samo iz najhujšega boja so izšli svetniki. Premalo premišljujemo o njih. Silna zmota je, če bi mislili, da so svetniki kar zlahka dosegli tolike vrhove popolnosti. Čim močnejša je bila njih narava, umska in fizična, tem silnejši so bili tudi napadi treh strastnih ovir za bogoljubno življenje po nauku našega Zveličarja. Svetniške duše niso omagale, sprejele so boj. A kako?

Ko bi bili veliki svetniki po svoji naravi mehke, mirne osebnosti, o katerih pravi naš Gregorčič, »ki dajo jim dobra nebesa, da mirno jim teče valovje srca,« potem bi se do svetniškega soja ne bili povzpeli. Lahko bi brez posebnih bojov mirno krščansko živeli. To je gotovo dar božji, ki ga pa redno največji svetniški heroji niso bili že od rojstva deležni. Za te tudi velja Gregorčičev: »Komur to ni dano od zgori, on trpi, junaško se bori!« Za dokaz si postavimo asiškega ubožca sv. Frančiška. Bogatega očeta sin, lep po telesu, nadarjen, bistrega duha, odlična nevesta Melinda mu je bila namenjena, vsemu bi bil lahko zadostil: očem, uživanju in oblasti. Ni. Vse je zavrgel: dediščino očetovo in si niti plašča ni pridržal, nevesto Melindo, ugled bogastva, uživanje gosposkih obedov in se skrnil v revno kočico na Umbrijski ravnini. V njej se je oborožil krepki mladi mož za boj. Ko ga je napadal stimulus carnis, se je vrgel v trnje pred kočjo, da je ves krvavel, skromno jed si je kajkrat potresel s pepelom, namesto žametne postelje si je postlal na golih tleh in za zglavje podložil trdo klado. To je bila zmaga svetniškega heroja zoper trojni strup v duši in telesu. Tisoči so krenili za njim v isti boj in zmagovali, kar jih je prej trlo in poniževalo pred Bogom in poštenim človeštvom.

Ko bi ne bilo poželenja oči, bi bili zakoni zoper odeduštvo in kapitalizem odveč, ko bi ne bilo napuha oblastidržcev, bi ne bilo krivične agresivnosti zoper mirne

narode in države, ko bi ne bilo toliko mesenosti v nas ljudeh, bi ne bilo toliko nesrečnih družin, bolezni in norega trošenja dobrin.

Skoraj ustrašil sem se, ko sem uvidel, kam sem zašel s to meditacijo. Hotel sem napisati le nekaj spominov na svojo prvo pot v Korotan, pa me je zaneslo drugam. Kar je, je. Tako se zgodi starcu samotarju. Ne zamerite mu.

Že kot dijaka me je mikal Korotan. Mnogo sem slišal doma od ljudi, marsikaj zvedel o narodnem delu velikih, narodno zavednih koroških kulturnih delavcev. Zato sem sklenil, da si ogledam Koroško. Pridružil se mi je prijatelj sošolec iz sosednje vasi. Določila sva si dan odhoda. Od svojih mater sva dobila vsak po štiri mesene klobase in pol hleba črnega kruha. To popotnico sva si vložila v usnjeni torbi, kakor so jih tedaj nosili pastirji in drvarji. Oprtnikov nismo poznali. Razen tega sva imela vsak po en goldinar prihrankov v žepih.

Nekega ponedeljka popoldne — peto gimnazijo sva imela za sabo — sva odrinila. Čez Smokuški vrh sva šla v dolino Završnice in ob njej do planine Jezerc. Od tam pa med Stolom in Srednjim vrhom za Šijo in dalje na Vrtačo. (Naj ugotovim tu ime za Vrtačo. To je lepa sedelska ravninica med Stolom in Nemškim vrhom. Sedaj večkrat zamenjujejo goro Nemški vrh z Vrtačo. Ljudstvo tega ni poznalo.) Pot z Vrtače navzdol in bila tedaj še nič

nadelana in ne zaznamovana. Strma je, skalovita, da je bilo treba časih napreči še »tretjo nogo«.

Večerilo se je že, ko sva prišla v sotesko med Stolom in Macovško planino. Do koč je bilo treba vkreber. Na planini je bilo takrat kakih enajst pastirskih koč — cela vas. Danes stoji tam prevzeten gosposki planinski dom, koč skoraj ni.

Hitela sva, da bi prišla pred nočjo do koč. Iz vseh se je kadilo. Pastirji so si kuhali večerjo. Potrkava pri prvi, drugi, še tretji koči. Povsod v težko umljivem koroškem — krokarskem, tako so rekli Gorenjci — narečju isti odgovor, češ da ni prostora. Povsod so naju nekam mrko gledali. Povod je bila bržkone najina nekoliko gosposka obleka. Tako sva trkala do zadnje koč. Tam nama je odprla postavna mlada planšarica in pozvedela, kdo sva in od kod. Na najino slovensko besedno legitimacijo naju je sprejela. Koča je bila ena najmanjših, zelo snažna. Po policah se je v velikih skledah sirilo mleko, vmes pa so stali hlebčki sira.

»Sta dro lačna?« naju je vprašala. Kaj bi ne bila po tako dolgi poti. Takoj je pristavila lonec mleka in ga nama zavrela. Podrobila sva vanj kruha in se izvrstno navečerjala. Potem sva si bolj natančno ogledala stan. En sam ozek pograd — postelja — je bil visoko od tal nekako pripet ob zadnjo steno. Sedaj sva že vedela, da bova prenočila vsak na trdi, otesani klopi ob ognjišču.

Planšarica naju je drugače poučila: »Pograd je le eden. Kar skupaj bosta spala.«

»In kje pa ti?« sem jo začuden vprašal. »Gor ta k stricu pojdem. Ima pograda dva.« Takoj je snela s slamnice svojo rjuho, pod klopjo v skrinjici poiskala sveže oprano drugo in jo pogrnila na pograd. Ob toliki strežbi sva kar onemela. Ona pa nama je voščila lahko noč in njene coklice so drobno zaklopotala, ko je stekla k stricu.

Skozi zaprta vrata bi jo bila rada še gledala, kako je gibčna ko srna tekla v stričev stan.

Žerjavico sva zagrebla s pepelom, da je ogenj počakal do jutra, in se spravila na pograd. Ta je bil tako pritrjen ob steno, da je bilo vzglavje nekoliko više od vznožja. Toda ozek, ozek. Morda tri pedi širok. Legla sva po strani, se stisnila in zaspala kot ubita.

Preden sva se zbudila, je najina gostiteljica že pomolzla in prinesla veliko golido mleka v kočo. Potem je podnetila. Zbudila sva se in ji pridni voščila dobro jutro.

»Kako se je spalo?« je smehljaje se naju vprašala.

»Imenitno, izvrstno!« sva oba v eni sapi hvalila prenoščišče. Potem naju je pobarala, vedno nasmejana:

»Ali znata jesti žgance?«

»Ho, ho! In še kako!«

»Sem mislila, ko sta gosposka, da jih ne znata.« Izpod čela naju je premerila še na pogradu.

Leže sem opazoval pristno koroško kuho žgancev. V kotliček, ki je bil na verigi obešen nad ognjišče, je vsula ajdove moke. Nato je z veliko naglico začela sukljati moko v kotliču. Ko je spoznala, da je moka dovolj prežgana, je dolila vrelega kropa in žgance zmešala. Tedaj sem prvič dognal, odkod ime žganci: res od prežiganja, kar je bilo na Gorenjskem nepoznano. Ko jih je z zaseko celo zabelila, sva planila s pograda. Vsi trije smo zajemali iz skupne latvice. Midva sva mahala tako naglo, da se nama je ves čas smejala in razodevala veliko veselje. Po žgancih, ki smo jih do zadnje drobtine poglodalili, smo se napili še mleka.

Razložila nama je še pot do Bistrice. Potem sva jo plaho in ponižno vprašala, koliko sva dolžna. Za odgovor se nama je prisrčno zasmejala: »Ali vaju v šoli niso nič učili: Popotnike moramo sprejemati?«

Najrajši bi jo bila oba objela, a sva ji le hvaležno stisnila roko in šla. Ko sva bila že v bregu pod kočo, sva se ozrla. Na pragu je stala in gledala za nama. V slovo sva ji zavriskala, ona nama pa je pomahala z roko.

Potem sva, podprta z odličnimi koroškimi žganci, ubrala pot pod noge. Lep kolovoz, za spoznanje nagnjen, se vleče in vleče med lepimi smrekovimi gozdi. Čeprav se nama je pot dobro odsedala, je ni hotelo biti konec. Blizu poldneva je bilo, ko sva prišla do Bistrice. Sedla sva ob koritu, kamor je štropotal iz tatermana zajeten

curek. Ko sva se nekoliko ohladila in odžejala, sva si privoščila obed iz najinih torb: klobaso in rezino kruha. Spočetka ni bilo nikogar iz vasi. Menda so bili po polju ali pri obedu.

Najprej so naju ogledali otroci. Poskušala sva jih ogo-varjati. Toda ti mali drobljanci naju menda niso razume-li. Ko se jim je pridružila deklica šolarica, je glasno pozdravila:

»Guten Tag!«

»Bog daj dober dan,« sva ji odgovorila. Za hip je ob-stala, potem ponovila slovenski: »Dober den!«

Naglo sva uganila, da je to šolski nauk, ki veli, kako je treba vsakega tujca pozdraviti — le po nemško. Posku-sila sva začeti pogovor z njo. Nič kaj nam ni šlo. Dekli-ca je najino slovenščino slabo umela, midva pa tudi nje-nemu zanimivemu narečju nisva bila kos. Kmalu se je nabralo krog korita nekaj možakov. Ko so zvedeli, da sva dva kranjska študenta, smo se začeli pogovarjati. Izpra-ševali so naju, ali so tudi pri nas samo nemške šole. Po-vedala sva jima, da so ljudske samo slovenske. Višja gimnazija ima pa zgolj nemški učni jezik.

»Tako je prav,« je pritrdil plečat mož, osivelih mogoč-nih brk. »Samo z vindiš jezikom ne moremo po svetu, v otroških šolah bi pa tega še ne bilo treba. Silijo ga otro-kom v glavo.«

Pogovor se je razpletel. Spoznala sva, da so možje vsi zavedni Slovenci, a jezni na deželno vlado v Celovcu, ki gospodari po svoje.

Na vprašanje, zakaj se pri volitvah bolj ne strnejo, je razložil mlad mož:

»Zato ker je volitve iznašel hudič. Ta hujska, da se cepimo. Najhujsi so pa tisti, ki so se za Judeževe groše prodali — grdi nemškutarji. Ti so nam v največjo škodo.«

Še bi se bili pogovarjali, da naju ni visoko sonce priganjalo na pot. Možje so nama povedali, kaka je pot do Celovca in da bova, če dobro stopiva, do noči lahko tam.

Potoma sem se spomnil modrosti svojega direktorja Toma Zupana v Alojzijevišču. Tako je povedala: »Slovani se znamo boriti med seboj in proti sebi. A nikdar proti drugim. Vsak bi rad ukazoval, a nihče ubogal. Zato nismo nevarni nikomur, razen sebi.« Za nas študente je bila taka modrost nekoliko visoka, a umeli smo jo bolj s srcem ko z umom. Med študentstvom je narodna zavest krepko poganjala.

Odpočita in dobre volje sva jo mahnila po cesti proti Celovcu. Potoma se nisva ustavljala. Pač pa vse ljudi, ki sva jih srečavala, glasno in z namernim poudarkom pozdravljala po slovensko. In na vse pozdrave sva dobila za odgovor razen slovenščine tudi vesele nasmejane obraze.

Pri Hollenburgu sva prekoračila dolgi leseni most čez Dravo. Sredi mosta sva se nekoliko ustavila, gledala stari grad na pečini in pozdravila slovensko reko, ki sva jo prvič v življenju videla. Večja se nama je zdela kot gorenjska Sava. Tudi most je bil za naju nenavadno dolg. Gredoč sva si zapela Vodnikovo: »Sava čigava je, Drava čigava je, — Soča čigava je — jih bomo varvali, kdo jih če pit'.«

Sonce je pripekalo, a midva se, dasi vsa prepotena, nisva nikjer ustavljala, ne v vaseh in ne v senci dreves ob poti. Mikalo naju je, da bi se bila še kje ustavila in slovensko pomoževala z ljudmi, ki so bili na desnem bregu Drave najmanj potujčeni, vsi zavedno narodni. Vtis, ki sva ga prejela na Bistrici in potoma ob srečanjih, nama je zdržema vsiljeval misel: Slovenci v Korotanu so vendarie drugačni kot Gorenjci. Njihovi težki, počasni koraki, izgovor besedi, postave mož, težki voli, ki so z njimi počasno vozili — vse nama je vsiljevalo, da je ta naša veja ljudstva prvotne pristnosti še izza dobe naših davnih dedov, ko je bila Karantanija zibka slovenstva. Zdelo se nama je, da je to ljudstvo po vsem svojem bistvu bolj slovensko kakor mi Kranjci. To so prave široke duše, kakor so opisovali ruski pisatelji svoje kmete. Severni Kranjci smo po civilizaciji ob naselitvi nemških grofov in od zapada od Italijanov sprejeli marsikaj, kar

ni bilo v naših prvotnih slovenskih značajih. Tako sva mlada študenta potoma modrovala.

Sonce se je znižalo, morala sva hiteti, da bi prišla pred nočjo do Celovca. Res do Celovca. Ko sva zagledala visoki zvonik celovške stolnice, sva sklenila, da ostaneva kje v predmestju. V sredino mesta, kjer so hoteli, nama najina blagajna in dovolila. Zato sva poskusila ob nizki predmestni krčmi. Kakor suha goba žejna sva si privoščila vsak vrček piva. V krčmi je sedelo pri dolgi mizi nekaj možakov, ki so se hladili ob pivu in se slovensko pogovarjali. Debelušna krčmarica z veliko golšo, ki jo je pa dokaj spretno prikrivala z naglavno ruto, nama je postregla, nato pa prijateljsko prisedla k najini manjši mizi in takoj radovedna hotela vse vedeti: od kod sva, kaj sva, kam greva. Najini slovenski odgovori so ji bili zelo všeč. Ko naju je tako legitimirala, je svoje dognanje pri priči predložila veliki mizi. Gostje so se ozrli na naju. Eden pa je vstal, stopil bliže in naju povabil, naj prisedeva k njim, da jim kaj poveva. Rada sva sedla. Vabilec je takoj velel krčmarici:

»Žefa, prinesi vsakemu še vrč piva in pršuta jima нареži!«

Iz vljudnosti sva poskusila pogoščenje odkloniti. A zahvala je bila bolj prošnja ko odklon. Nato se je začel pogovor. Možje so bili silno radovedni. Vso najino pot sva morala razodeti. Potlej od kod sva, kaj sva. Vmes so

se razni oglašali in se skušali postaviti s tem, da Kranjsko poznajo: Radovljico, Tržič, Kranjsko goro. Ko so dognali, da nisva mestna, ampak kmečka fanta, je zaupanje do naju zraslo. V pogovoru smo zašli celo v politiko. Trdili so, da se Kranjci bolje držimo ko Korošci. Zato da tudi več dosežemo pri vladi. Začeli so se med seboj prepirati in trdo zabavljati na vlado.

Ker se je znočilo, so začeli plačevati vsak svoj zapitek. Najino večerjo je prevzel nase tisti, ki naju je povabil. Nato so nama segli v roke in nama voščili srečno pot in lahko noč.

Lahka noč nama je bila še skrivnost. Po odhodu mož sva poskusila pri Žefi, da bi naju poučila, kje bi našla prenočišče.

»Kar pri nas, če se vama ne bo bržmagalo,« je ponudila Žefa sobico. »Ne prenočujem zlepa koga, vama pa rada postrežem s tem, kar imamo. Oj, mnogo študentov je pri nas že prenočevalo. Z mojim Francijem so prihajali. Pa mi je umrl. Bog mu daj nebesa! Odprte glave je bil, vedno med prvimi. Škoda ga je bilo. Kakor je božja volja. In kakšen Slovenec je bil! — No, pojdita pogledat sobico.«

Po stopnicah nama je ponujala še večerjo. Zahvalila sva se ji, ko sva se že s pršutom do dobra podprla.

»Takale je ta kamrica,« nama je odprla vrata. »Eno samo posteljo ima, nerodno široko. Take so nekdam de-

lali. Se bosta še lažje stisnila nanjo. — Zdaj pa lahko noč.«

Opazovala sva čistočo sobice. V postelji ni bilo žimnice, plevnica je bila pregrnjena z rjuho, vso svežo, da je kar dišalo po zdravju. Hitro sva legla in pri priči zaspala.

Da sva rano jutro zaležala, je jasno. Ko sva prišla iz sobice, naju je že čakala obilna skleda mleka in kos kruha.

Torbe sva pustila v sobici in odšla v mesto. Najprej sva obstala pri slavnem celovškem zmaju in ga dolgo ogledovala. Potem sva si ogledala stolnico in poprosila, če smeva v zvonik, ki ima pod linami krog in krog razgledni hodnik. Cerkovnik nama ni branil. Razgledala sva vse mesto in na daleč okolico, za katero so se dvigale gore Karavank. Potem sva se namerila po mestu. Nič ga nisva poznala in tudi nič nisva bila poučena o njem. Ljudi je hodilo po trgih in ulicah dokaj dosti. Iznenadilo naju je, da sva slišala zgolj nemško govorico. Kakor otok zase se nama je zdelo nemško mesto sredi slovenske zemlje. Sicer so tudi v Ljubljani na sprehajališčih radi nemčevali, zlasti višja gospoda. A to so že bili bolj »rari nantes in gurgite vasto«. V Celovcu sva slišala zgolj slovensko govorico le na živilskem trgu, kjer so kmetice prodajale pridelke. Toda tam so tudi kupujoče ženske vse znale slovensko.

Ko sva se s postopanjem po mestu bolj utrudila kakor s pležo z Vrtače, sva pozvedela, katera cesta drži proti Gospe Sveti. Po tej sva jo mahnila. Ko mi je oče zagrozil z gosposvetskimi gmajnami ob ponesrečeni prvi šoli, sem jih na vsak način želel videti. Šola pa me je poučila, da tamkaj še stoji vojvodski stol, kjer so sedeli nekdanji slovenski kmetje, ko so prejemale vojvodsko čast in oblast.

Ker je že odzvonilo poldne, sva ob cesti sedla v senco, poiskala v žepu vsak svojo klobaso in kruh za obed. Po jedi sva se ob studentu odžejala in odšla proti veličastni, starodavni cerkvi Gospe Svete. V cerkvi je bilo tiho, mračno. Mlad duhovnik je klečal v klopi in molil iz brevirja. Ko naju je, nenavadna obiskovalca, zagledal, je vstal in naju vljudno pozdravil — po nemško. Slovensko sva se mu zahvalila. Všeč mu je bilo, a opravičil se je, da slovensko slabo zna. A rade volje nama je razkazal vse zanimivosti stare cerkve. Vprašala sva ga ob slovesu, kje je vojvodski stol. Spremil naju je iz cerkve in pokazal, kod naj greva, da prideva do njega.

Dolgo sva stala ob spomeniku in se pogovarjala o zgodovini Koroške, kolikor sva jo poznala iz šole in tudi iz zasebnega prebiranja zgodovine.

Takrat še nisem slutil, da bom zagrešil dramatični prizor Na gosposvetskem polju. Tega bi igrali ob prvi slovenski abiturientski veselici slovenski in hrvatski štu-

dentje 1891 v Ljubljani. Toda nemški oblastniki so v prizoru zasledili slovansko vzajemnost in prizor zaplenili.

Proti večeru sva se vrnila v krčmo k Žefi. Vse je ta prava študentovska mati hotela zvedeti: kje sva hodila, kaj sva videla. In dodala je še polno vprašanj o Ljubljani, o najinem domu, o poti čez Stol — brez konca in kraja. Postregla nama je spet s pivom in pršutom. Zgodaj sva šla k počitku in jo naprosila, da naju zjutraj rano pokliče, ker morava priti do Beljaka. Ko sva jo pri zajtrku vprašala, koliko sva dolžna, je vesela rekla: »Ne krajcarja ne. Tako se mi je zdelo, kakor bi bil moj ljubi rajni Franci z vama. Srečno pot! Če še kdaj prideta, ne pozabita, kje je Žefina krčma.«

Blagi ženi sva se toplo zahvalila in jo spet udarila po trdi cesti ob Vrbskem jezeru.

Nič se nisva ustavljala. Krog poldneva sva bila že blizu Vrbe. Tam naju je ujela ploha. Vedrila sva pod napuščem kmečke hiše. Ko se je ujasnilo, sva se šla kopat v jezero, použila tretjo klobaso in še pred nočjo prištrlincala v Beljak. Od hoje utrujenima, nama je zares po poti že drsa pela. Ker so v žepu še cingljale desetice — saj nisva nič še zapravila — sva prevzetna šla v gosposko gostilno. Konec sobe je bil za dve stopnici vzvišen prostor. Tja sva sedla. Ko naju zagleda po tirolsko oblečena točajka, košata ženska, stopi do naju in veli: »Tu je samo za gospodo. Potrudita se v točajnico.« Govorila je

seveda nemško in r trdo podrkovala. Kaj sva hotela? Preselila sva se, pojedla zadnjo klobaso, kos suhega kruha, plačala pivo in jezna odšla. Iz same prešernosti sva se odločila, da jo udariva takoj dalje in čez Koren v Kranjsko goro. Res sva tvegala. Pot se je vlekla ko kurja čreva. Nisva odlegla. V Kranjski gori sva že v temi potrkala pri sošolcu Smoleju. — Umril je v Ameriki. — Tam sva prenočila.

Drugi dan sva preštela desetice v žepu. Še na pretek jih je bilo za vozovnico do doma. Zato sva se odpeljala po železnici.

Tako smo potovali nekdanji študentje: N-mav čez gmajnico, n-mav čez jezero . . .

STREL V SRCE

Tistega leta je bila velika noč zelo zgodna. Ni čuda, da se je vreme, ko se je že ponujal pomladni dež, nenadoma spreverglo; začelo je naletavati, vedno bolj in bolj na gosto, dokler se ni do velike srede nasulo snega kar do kolena.

Zvečer, že v temi, je pokljukal Ila Nadež na vegasta vrata Vorhu Kotarju. Vorh je bil gostač v Šmonovi bajti, po poklicu strehar. Prekrival je hiše in hleve s slamnato streho, ki jo je umel tako zgladiti s streharsko lopučo, da mu ni bil nihče kos. Ila pa je bil bajtar, ki je redil dve kozi, časih tudi kravico, če je nastrgal po srenjskem svetu toliko krme, da jo je preživil.

Vorh je na kljukanje stopil v okajeno vežo in posvetil Ili z leščerbo. Ila je otepel klobuk ob koleno in pozdravil: »Ob vejo sem trčil, pa se mi je usul cel plaz snega za komat. Dober večer!«

»Le noter!« mu je odzdravil Vorh in svetil v revno izbo, kjer so spali na peči trije otroci, žena je pa predla.

»Komu predeš, Rotija?« jo je vprašal Ila.

»Za Korenko. Hči moži, treba ji bo pražnja. To je zadnja kodelja.«

Kolovrat je brnel, možaka sta sedla za mizo.

»Vorh, velika noč je pred durmi!«

»Pa bela bolj ko božič.«

»Kako si z mesom za praznike?«

»Brez njega bomo in brez žegna,« je nabrskana odgovorila žena namesto moža.

Mož je s tankimi kleščicami useknil kadeči se stenj leščerbe.

»Ni pri nas nič drugače, Rotija. Zato sem prišel.«

»Kako misliš?« mu je pomežiknil Rotar.

»Take vere sem, da je Bog meso za vse ustvaril, ne samo za bogatince.«

»Resnično res in vendar nam bo za praznike brez mesa pritrkavalo.«

»Ne bo nam, če se domeniva.«

»Kako misliš?«

»Vorh, ti si z Javorniških rovtov doma. Ali res misliš, da je tisti ,božji hlev' tam pod Rupo prazen? Za božič se nama je kar dobro obnesel. Vsak svojega rogača sva pricijazila domov.«

Vorh je pomolčal in izpod čela pogledal po Rotiji. Žena ni črhnila. Pritiskala je na nogalnik, da so peroti pri preslici kar ginile v hitrem vrtežu.

»Meniš, da bi šla?«

»Rajši bi si izposodila za funt ali dva. Saj pomlad ni daleč, spet bosta zaslužila. Tudi to vesta, kako vama bi jejo na pete orožniki in jagri,« se je oglasila Rotija.

»Izposojal si ne bom. Kdor me ujame v to zadrgo, vsak misli, da mu moram dvojno mero odslužiti. Nočem.«

»Tudi jaz ne. Rajši sem ob soku in krompirju na samo sveto veliko noč,« mu je potrdil Ila Nadež.

Olje v leščerbi je usihalo, ko sta se ločila. Dobro dolgo sta preudarjala, kdaj in kod jo mahneta v Javorniške rove v ,božji hlev' pod Rupo po meso za praznike.

V petek sta se Vorh in Ila napotila z doma. Na plečih je vsakemu jezdila globoka bisaga. V njej sta imela kratke risanice, zavite v slamo. Iz bisage je pa štrlelo toporišče sekire. Za slepilo, seveda, češ da gresta drvarit. V Ratibovcu sta krenila s ceste in zagazila na celo v sneg. Čim više sta se dvigala, več snega je bilo. Večkrat sta morala duškati. Ko sta prigazila na zameteni kolovoz, sta sedla pod smreko, da si navežeta krplje.

»Kako je vse tiho!« je spregovoril Ila.

»Noben zvon se ne oglasi.«

»Bog je umrl,« je skoraj šepetaje in nekam plašno omenil Vorh.

»Saj res. Pa je umrl za vse, tudi za reveže.«

Oba sta umolknila in si dala opravka s krplji. Ko sta si jih navezala, je povzel Vorh:

»Prav je, da greva. Vendar je čudno, da me nekaj skrbi.«

»Le kaj bi te skrbelo? Žive duše ni danes v gori. Srnjad je kakor privezana v gozdu pod Rupo.«

»Vse res. In vendar me skrbi. Kaj, če to pomeni nesrečo?«

»Vorh, ne bodi babjeveren, saj si vendar možak! Kar podvizajva se, da prideva do noči h kozarjevi bajti. Tam prenočiva. Zjutraj pojde kozar z nama. Kar imeniten gonjač je.«

Ila je vstal in s krplji široko zakoračil na debelo zasneženi kolovoz.

Tudi Vorh je zamotovilil za njim.

Hodila sta tiho drug za drugim. Časih se je spustila debela kepa južnega snega z veje. Sicer se ni ganila nobena stvar. Ila se je večkrat ozrl na levo in desno, kjer je slutil stagne divjadi. Prav nobenega sledu in bilo: ne zajčjega, ne lisičjega in ne srnjakovega.

»Vse je kakor privezano!« je omenil Ila in potrkal s palico ob smreko. »Nič ne maraj! Pod Rupo jih bo cel trop, kakor bi koze nagnal v stajo.«

Vorh mu ni odgovoril. Prešel je tiho mimo njega. Zato je utihnil tudi Ila in počasi krpljal za njim.

Ko sta prišla pod vrh, se je siva meglenost razpršila in posijalo je sonce, ki je bilo že blizu zatona. Po beli pokrajini se je razlila sinjina, vse je zamigotalo, kakor bi se prebudilo iz sna.

Ila je zavriskal.

»Ne nori!« ga je pograjal Vorh.

»Kaj bi ne? Pomisli! Jutri pojdejo srnjaki nad robido, ki je je na obeh posekah vse polno in gleda iz snega. Brez kozarja si lahko izbereva vsak svojega srnjaka kakor na semnju.«

Ila je še enkrat zavriskal.

»Le kaj te je obsedlo? Zares si potrkan, mene pa še venomer skrbi.«

»Poglej,« je Ila preslišal Vorhovo svaritev in pokazal s palico na kozarjevo bajto, ki je vsa v snegu z enim samim oknom mežikala v bleščeči se večer.

»Prav. Saj mi je vroče, da kar lije izpod klobuka.«

Ko sta prišla do bajte, je kozar nesel iz kozjaka čerfo namolzenega mleka.

»Tristo klekov!« se je začudil in obstal pred vrati. »Vi-dva? Pa v takem!«

»V takem, da! Saj nisva jagra zelenca, kaj misliš?« Ila je cecnil na klopco pred durmi in snel klobuk. Po čelu so mu viseli od potu sprijeti lasje.

»Tristo klekov in še pol povrhu! Sama smrt bi me ne bila tako iznenadila kakor vidva danes. Le noter!«

Kozar je odnesel mleko v vežo, divja lovca sta si odvezala krpelje in pripognjena šla skozi nizka vratca v bajto,

»Če bi bisagi zagrebel v listje? Nič se ne ve,« je oprežno svetoval Vorh.

Kozar se je zasmeljal na ves glas: »Bajto stavim in obe kozi, da sta bolj brez skrbi kakor otrok v zibelki.«

Ila mu je pritrdil: »Prav imaš! Vorh, ti pa pohodi tiste neumne skrbi in bodi dobre volje.«

»Zato pa!« je kozar postavil čutaro borovničevca pred njiju na mizo. »Privežita si duši. Saj je sreča, da jih nista izpihala iz sebe po taki poti! Jaz med tem usujem žgance in stopim mleko, da bo kaj za večerjo.«

Kozar je odšel, divja lovca sta pa pridno kljunila v čutaro. Potem sta izpraznila bisagi in si pripravila risalnici.

Ila je vzel roženico in vsul v cev smodnik.

»Ne stresaj!« ga je opozoril Vorh, ko je videl, da so zrnca smodnika mimo cevi padla na tla.

»Kaj se boš krčil? Saj ni žefran!«

Ko je z nabojnikom dobro potlačil papir in smodnik, je zavil v položeno krpico kroglo, jo potisnil v cev in začel puško nabijati tako dolgo, da je nabojnik sam skočil iz cevi prav do stropa. Ila ga je grede ujel in rekel: »Moja že trdno sedi! Jutri glej, kroglica, da ne zgrešiš, kamor te bom poslal.«

Ko je nabil puško tudi Vorh, sta položila orožje za peč in ga previdno pokrila z vrečo.

Kozar je prinesel veliko latvico rumenih žgancev in lonec mleka. »Vem, da bi se žgancem zaska prav tako podala kakor nam prilegla. Toda post je post, kristjani smo. Bog nam požegnaj, Sveti Duh, sveti Šentjanž in vsi jogri božji! Kar mahnimo!« je povabil gosta, ko je razdelil lične lesene žlice, ki jim je bil sam za mojstra.

Po večerji je kozar odmolil, nato postavil spet čutaro na mizo, ki je krožila vesela med veselimi od ust do ust, dokler ni bila prazna.

V tem so se do dobra dogovorili: Vorh pojde na levo poseke, Ila na desno. Kozar se spusti tiho v dolino v ,božji hlev' in požene. Kakor vsi lovci so seveda natančno vedeli, kam bodo skočili srnjaki, koliko tropa na levo in koliko na desno. Taka je starodavna lovska modrost, ki pa le redko obvelja.

Po vsem tem natančnem dognanju je kozar lovcema vsilil svoj pograd, sam pa je legel na klop pri peči.

Nebo je bilo še vse v zvezdah, ko je zjutraj kozar skozi večna vrata pogledal na vreme. Brez vetra je bilo in tako toplo, da je kapalo od strehe. Kozar je hitro zakuril in pripravljaj kosilce. Poklical je tudi lovca in povedal, kakšno je vreme. Sodil je, da naj odrinejo še pred dnem.

Oba lovca, zdelana od hude poti, sta spala kakor ubita. Toda na kozarjev klic sta šinila naglo kvišku.

»Ali je svetlo?« je vprašal Ila.

»Kakor pri belem dnevu,« mu je potrdil kozar in odšel k ognjišču.

Toliko da sta se Ila in Vorh obula in oblekla, je kozar že postavil kadečo se skledo turščičnega soka, s kozjim mlekom zabeljenega, na mizo. Naglo so zajeli.

Po kosilu sta segla lovca po puški, kozar je zakavljal vežna vrata, na klopci pred bajto so si vsi navezali krplje. Govorili so šepetaje in se razšli. Vorh se je obrnil na levo proti poseki, Ila in kozar sta šla na desno, da obideta gozd. Dogovorili so se, da kozar ne požene prej, dokler ne ugasne danica.

Vse je bilo tiho, tako tiho, da so slišali kaplje, ki so padale od tajajočega se snega s smrekovih vej. Le tu in tam se je slišalo tudi hripavo petelinje petje od oddaljene rovtarske kmetije.

Vorh je prišel prvi na poseko. Dokaj bliže je imel kakor Ila. Poiskal si je pripraven prostor, previdno odbrskal sneg s parobka in si snel krplje. »Boljši so goli škornji, če bo treba skočiti za srnjakom,« je pomislil in sedel na parobek.

Napeto je poslušal, da bi ujel šum onih dveh. Ni ga mogel. »E, Ila zna. Lisjaku na kljub se plazí; tudi tanko srnjakovo uho ga ne more zaslišati.«

Vorh je mirno sedel in čakal. Zvezde so bile čedalje bolj redke. Vrh Triglava je z rahlim svetlobnim nadihom pričal, da se dela dan. Le danica je še žarela. Vorh je oprl komolce na kolena, naslonil na roke glavo in se zamislil.

»Ali mi je tega treba? In na tak dan? Nič ne rečem. Marsikakega gamsa sem prekucnil. Pojedli nismo nobenega. Jernejcu v Poljče sem jih prodajal za gospodo. Kaj sem hotel: treba je bilo podplatov, kotenine, kako unčo olja — in če mi streharska lopuča ne zasluži dovolj — kako boš? — Vem, če bi Rotija šla krog gruntaric, prav gotovo bi naprosila za funt mesa in ubogo kost za žegen. O, ko bi ljudje vedeli, kako grenko je prositi! Zato ni šla in tudi pustil bi je ne. Zares ne. Kajkrat je bil že stradež pri hiši, beračili pa le nismo! Sami od sebe se pa bogatinci na pomoč ne zmislijo. — Mora že tako biti.«

Vorh je dvignil glavo. Zdanilo se je. Na nasprotni poseki je zagledal črno senco na snegu. Ila je bil, ki se je utaboril za strel. Kozar se še ni oglasil. Vorh je napel petelina in si položil puško na kolena. Ozrl se je po zadnji zvezdi. Tudi ta je že bledela. Srce mu je začelo močno utripati. Zastrmel se je v kraj gozda, od koder bi se morala prikazati od kozarja prepodena srnjad. Trenutki so se mu vlekli, kakor bi bil ves svet s soncem vred obstal. Prav blizu njega je pomolil ušesa izpod grma planinski zajec. Pognal se je na sneg in se ves pogreznil vanj. Hitro se je izkopal iz njega in smuknil spet pod grm. »Nič

se me ne boj,« mu je rekel Vorh. »Zate bi bilo škoda strela in strahu.«

Tedaj se je začulo tok, tok, tok! Kozar je udarjal z debelo palico po deblih. Vorh se je mimogrede ozrl po Ilu. Videl je, da je stal in dvignil risanico. Tudi Vorh je tako storil. Komaj pa se je postavil na noge, je počila Ilova puška, Vorh je zakričal in se zgrudil v sneg. Pograbil se je za koleno in kričal: »Ila, Ilaaa! Ustrelil si me! — Pomagaj!«

V silnih skokih je planil Ila pokonci. Iz gozda je prišlo sedmero srnjadi. Ila je drvil dalje in se hropeč prikopal po snegu do Vorha.

»Kriste, sprožilo se mi je!« je Ila klecnil poleg Vorha v okrvavljeni sneg.

»Moje koleno, moje koleno!« je vzdihnil Vorh. Ila mu je poskusil sezuti škorenj. Toda Vorh je kričal in bledel od bolečin. Zato je Ila potegnil nož in mu preparal hlače. Kri je vrela iz rane, kost v kolenu je bila zdrobljena. Ila ni nič pomišljal. Slekkel se je do srajce, jo vrgel s sebe in jo začel porjati in pukati za obvezo.

Izpod gozda je kričal kozar: »Streljaaaj!« — Ila je kljub zbežanosti pograbil Vorhovo puško, sprožil in prekadil mogočnega srnjaka, ki se je skokoma trudil po poseki.

»Ali je padel?« je sred bolečin vprašal Vorh.

»Je!« mu je kratko potrdil Ila in začel klicati kozarja. Hkrati je obvezoval Vorha. Rano mu je zaprl s kosmiči

pukanja, nato s povoji iz razrezane srajce trdo povezal nogo. Vorh je z roko stiskal kepe snega in jih sesal, da si je gasil žejo. Čez čas je prisopel do njih kozar, ki je pritorvil težkega srnjaka.

»Mamka božja, nesreča?« je kozar z izbuljenimi očmi gledal krvavo liso v snegu in bledega Vorha na tleh.

»Nesreča!« je poltiho ponovil golopleči Ila, ki so se mu tresle roke, ko se je oblačil.

»Zdaj vem, zakaj me je tako skrbelo,« je izpregovoril Vorh. »Pomenilo je.«

Samo trenutek je Ila pomolčal, toliko, da si je zapel suknjič, ki si ga je oblekel na golo. »Kozar, nož v roke, da nareževa vej in narediva vlako. Brž ga morava potegniti do tvoje bajte. Tam bomo videli, kako in kaj.«

Oba sta naglo zagazila proti grmovju in začela klestiti in lomiti. Ko je bilo vejevja dovolj, sta odpela vsak svoj jermen od pasa, zdrgnila vlako in Vorha položila nanjo.

»In tale?« je pokazal kozar na srnjaka. »Ne boj se zanj. Ne bo ti ušel!«

Z velikim naporom sta privlekla po mehkem snegu ranjenca do bajte. Tam sta ga položila na pograd. Pretresena noga je začela vnovič krvaveti. Kozar je ponudil pražnjo rjuho, od katere sta odrezala povoje in Vorha prevezala. Kozar je prinesel borovničevca, obenem zakuril pod ponev in zavrel mleka. Vorh se je okrepčal, zatisnil oči in zadremal.

»Ostani pri Vorhu, jaz skočim po srnjaka,« je velel Ila in odšel.

Ko je Ila odšel po srnjaka, je kozar še kratko posedel pri Vorhu. Ko je uvidel, da je Vorh mirno zaspal, se je sezul in v debelih nogavicah hodil po izbi in veži, da bi Vorha ne predramil. Z vso skrbjo se je ukvarjal samo z mislijo, kako bi Vorhu in Ili še postregel. Na polici v veži je imel hlebec belega kruha, ki si ga je kupil kot priboljšek za veliko noč. Sklenil je, da jima ga da. Vorhu pa ocvre še jajček na žgance. Tako je sklenil in se lotil kuhe.

Ko je bilo kuhano in tudi kozi pomolzeni, je privlekel Ila srnjaka in ga potegnil v vežo.

»Ali ga vidiš? Tele bi odtehtal, tak je.«

»Ko bi ne bilo te nesreče!«

»Kar je, je. Srnjak je tvoj.«

»Kam bi z njim?«

»Nasoli si ga in posuši. Tudi klobase so boljše kakor v oblicah krompir.«

Kozar se je še branil, toda Ila ni dal k sebi. Obesila sta srnjaka na hladno v borno shrambico.

»Ali imaš samotežne sani?« ga je vprašal Ila.

»Imam.«

»Kar pripravi jih. Vorha morava potegniti v dolino. Tam že naprosim koga za voz in konja.«

»Voznika dobim jaz,« se ponudi kozar. »Rad bo peljal za božji lon, ker je dobrega srca. In molčal bo,« je kozar

položil prst na usta, »ker je poštenjak in take nesreče ne bo očvekal.«

S tem je bilo vse potrebno dogovorjeno. Kozar je pogostil divja lovca, kar se je dalo. Celo Vorh je bil kljub bolečini dobre volje.

Ko sta pripravila samotežnice, sta podložila Vorhu pod koleno pripravno desko in prestreljeno nogo s po-voji privezala nanjo. Nato sta ga varno prenesla na sani, kjer mu je kozar postlal z otepom praproti.

»Križ božji, pojdimo!« je rekel Ila in se s kozarjem vpregel v sani.

Ko bi bil sneg zmrzel ali vsaj pršič, bi bila vožnja prava igrača. Južni sneg ni držal, sani so se ugrezale in kajkrat sta jih morala dvigati, ko se je zagnetlo podnje toliko snega, da se niso dale pretegniti. Vorh je časih zastokal, ko ga je le preveč potreslo, sicer je pa trpel in molčal. Trpeli so vsi trije.

Ila in kozar sta na smrt trudna privlekla sani do prve hiše v dolini, kjer je velel kozar ustaviti. Sam je stopil na dvorišče in k sreči naletel na gospodarja. Kar hitro mu je vse razodel, in vse po pravici ter ga poprosil za voz.

Gospodar se niti za hip ni obotavljal.

»Jaz ti poplačam, saj ta dva nimata s čim,« se je nudil kozar.

»Kogaa?« je zategnil gospodar in ga srepo pogledal. »Ob taki nesreči svojega bližnjega pa naj bi še zaslužil? Kako je naredil Samarijan? — Ha? Ne kvasi jih!«

Nato je stopil bliže kozarju in mu tiho naročal: »Vorh si je nogo zlomil! Razumeš? Tako in nič drugače se ne govori. Jeziki so od vraga.« — Potem je glasno velel: »Kar sem potegnita polomljenega reveža, jaz takoj naprežem in ga bom sam vozil.«

Gospodar je pripravil sani, vrgel nanje dva velika otepa slame in brž okomatal kobilu. Samotežnice je Ila potegnili na dvorišče, vzdignili so Vorha in ga položili na slamo. Krog sani se je zbrala družina. Gospodinja je prinesla slivovke in še tople pogače, ki jo je napekla za praznike. Ko so se okrepčali, je gospodar zagrnil Vorha s toplo plahto, Ila je prisedel, gospodar je naredil z bičevnikom križ pred spočito kobilu, skočil na sani in pogнал.

Ko so Vorha na domu izložili, je Ila naglo stopil po vaškega kovača, ki je bil obenem domač ranocelnik. Marsikatero zlomljeno roko je vaškim otročajem dobro povezal, pomagal pri bolni živini in preganjal prisad. Kovač je pritekel, storil, kar je vedel in znal, po vasi pa je šlo, kakor bi bil na boben udaril: Ila je Vorha obstrelil! Toda vse to so govorili šepetaje; vsak je novico povedal sosedu na uho in se skrbno ozrl, če ne prisluška ovaduški jezik.

Ko se je že mračilo, so bile zbrane pri srenjski županji gruntarice in se pogovarjale o nesreči. Med njimi je bila tudi Urbasova Mina, samska ženska, močna pa tako, da se ni ustrašila nobenega dedca. Preživljala se je s tem, da je po gorah nabirala špajk, očnice in zdravilne rože.

Gruntarice so milovale Rotijo Rotarico:

»Da gresta v takem vremenu in tak svet dan za živad-
jo!« je majala z glavo županja.

»Zato je dobil strel v koleno. Tak mu je dobiček!«

Tedaj pa se je oglasila vsa raztogotena Mina:

»Ne gobezdajte, ženske! Ali mislite, da sta šla, reveža, za kratek čas v sneg in gore? Če nimaš dati otrokom grižljaj priboljška za praznike, se potrudiš, kakor se vam, gruntarjem, ni treba. Zato pravim in še rečem: Ta strel ni bil namenjen v koleno. Bog sam ga je naperil v vaše srce, ki noče umeti, kaj je edinščina pri hiši. Če imate ušesa, ste slišale, ve košate gruntarice!«

Mina je odvršala in zaloputnila vrata.

Žene gruntarice so lep čas pomolčale in gledale na vrata, skozi katera je zginila Mina.

Županja je prva spregovorila: »Mina je groba kakor grča. Ima pa prav!«

Še tisti večer so začele hoditi gruntarice k Rotarju in k Nadežarici na videz iz radovednosti, kako je bolniku in kako se je zgodila nesreča.

Res pa je, da sta Rotarica in Nadežarica drugo jutro nesli k žegnu tako polne jerbase kakor še nikdar, odkar sta gospodinji.

Šest let mi je bilo, ko se je zgodila ta nesreča in sem tudi jaz po sneženi čobodri v coklicah bredel za svojo materjo k Vorhovim. Moja mati ni strpela, da bi od naše kajžarske skromnosti ne dala droben dar. Več žena je bilo pri Rotarju. Vse so govorile samo šepetaje. Jaz pa sem gledal le krvavo liso na rjuhi obstreljenega Vorha in strah me je bilo.

Ko sem kot študent iskal murk in očnic v Nemškem vrhu, sem naletel na Ila. Postaral se je in bil za ovčarja. Na palici je imel privezано rdečo ruto kakor zastavico in z njo mahal.

»Kaj delaš, Ila?« sem ga vprašal, ko sem legel k njemu.

»Gamsa pasem. V Begunjščici je star pogoščar. Moj fant ga zalezuje. Zato mu dajem z ruto znamenje. Odkar sem Rotarja obstrelil, nisem več prijel za puško. Podedoval jo je sin in z njo menda tudi moja kri. Takole gre ta reč od roda do roda.«

»Viš ga! Na levo jo je zavil!« Ila je zamahnil z zastavico. »Ali ga ne vidiš?«

Kljub vsemu napenjanju oči ga nisem mogel ugledati. Stari Ila pa je imel sokolji pogled.

»Ne hodi drevi domov! Počakaj pri kočah na Zeleni-
ci! Jetrca bomo jedli.« Tako me je povabil Ila. Ostal sem
in zares smo jih jedli.

KOLEDNIKOVE PRIKAZNI

Kolednik, večno nemirna duša, je popustil borno službo in krevljal po vzhodnih krajih naše zemlje. Slišal je namreč, da so tamkaj po vinskih goricah dečki, ki imajo po eno samo srajčko in so brez čevljev. Pa so tudi dojenčki, ki zanje matere nimajo ne mleka ne moslje. V tiste kraje je poromal Kolednik. In zgodilo se mu je kakor nekdam Kurentu. Otroci so vekomaj enaki.

Srečal je prvega fantka. Ko ga je fantek zagledal, mu je veselo zaklical:

»Hej, Kolednik, kje si bil?«

»Služil sem.«

»Kaj si prislužil?«

»Tri bele vinarje in eno suknjico.«

»Daj meni enega!«

Kolednik mu je dal beli vinar in šel. Kaj kmalu sreča drugega malega bosjaka, ki ga je spet ogovoril:

»Hej, Kolednik, kje si bil?«

Kolednik mu je podaril drugi beli vinar in dal je še poslednjega tretjemu, ki ga je poprosil. Ko je pa potoma trčil še ob četrtega dečka, ki je bil na pol gol, mu je podaril še suknjico.

Sedaj je vedel, da je podaril otročajem ves prislužek. Kaj bi jim še dal? Suho skorjo kruha iz bisage? — Zares, dal bi jo. In še nekaj bi jim dal. Pripovedoval bi jim ve-sele zgodbe in burke o Kljukcu. Smejali se bodo in pozabili, da so bosí in lačni. Vsaj za hip in za kratko tolaž-bo, ki se lačnemu bolj prileže kakor presitemu ples na pompardon in klarinet. Vemo pa, kar bi Kolednik glad-ko utajil, da je potihó mislil tudi nase in bil prepričan, da se bo pri kaki zidanici in vinskem hramu bogatina lah-ko kar za sam božji lon pošteno odžejal. In zares se mu je to primerilo na samo cvetno soboto. Tako se je pod-prl v gostoljubnem hramu, da je še pred sončnim vzhod-om v slami pod kozolcem prepeval hozano.

Tedaj pa se je zgodilo prečudo. Privršali so čezenj že-lezni ptiči s takim hrupom, da so deske vrh kozolca ropotale in poskakovale. Izpod sončnega vzhoda so pa bobneli topovi. Kolednik je spoznal: vojska! Vrglo ga je kvišku; komaj je še utegnil vreči bisago čez ramo, ko je odpetal v silnem begu proti zahodu. Bridka je bila pot. Povsod strah in groza, jok in stok, beg in tek. Če se je ognil na levo, ni bilo prav, če je krenil na desno, ga je zalotila stiska. Vsa domovina, naj je bila cesta ali njiva, mesto ali vas, vse je bilo oškropljeno s solzami. Po gren-kih dnevih se je Kolednik vendarle premotovilil do tja, kjer so škofu Maksimiljanu v davnih časih sneli glavo. Tam je šele jasno sprevidel, kam je zašel. In takrat se je

ves truden sesedel in razjokal. »In kam sedaj?« se je izpraševal, ko si je brisal objokane oči. Srce mu je kljuvalo proti Belemu mestu, kakor ga ni na okrogli zemlji nobenega lepšega več. Kaj vse je videl, preden se je pretolkel dalje brez pravic in papirjev — njegova pravica je bila popotna palica, bisaga in razhojeni čevlji; iz desnega je že pogledal palec. Videl je družine, ki so po tristo let močile s trudnim znojem svojo ljubljeno zemljo, kako so morale sredi noči prazne in gole z doma v beg, z dojenčki v naročju, z revno culo pod pazduho. Konjski rezget, kravje mukanje v domačem hlevu je bilo kakor jok zapuščenih in razžaljenih. »Oh, preoh,« je tožil Kolednik; ko ni smel do izgnancev, je šel v hlev tolažit in božat živino. Skozi vse to gorje se je po dolgem času priklatil na goro sv. Miklavža, od koder je zagledal Belo mesto. Mojzes ni bil tako vesel, ko mu je Bog pokazal obljubljeno deželo. Kolednik je pokleknil, dvignil roke k nebu in molil: »Zahvaljen Bog, Gospod zemlje in neba, da si iztegnil svojo roko in otel slovensko srce. Dokler bo to utripalo, smo še, in novo življenje se bo razcvelo. Vere nam daj, o Bog, podpri upanje in razžari našo ljubezen!« Kolednik je še in še vzdihovaje molil, dokler ni truden sedel v travo in se naslonil s hrbtom na cerkveni zid. Glavo je nagnil, oči zaprl. Na zahodu je tonilo sonce. Vse nebo je bilo pozlačeno, rdeči žarki so švigali kakor goreče strelice skozi zlato žarenje.

Tedaj se je dvignila iz zarje veličastna postava kakor kralja. Z zaprtimi očmi jo je videl Kolednik. Obleka kralja je bila iz škrlata, vsega pretkanega z zlatimi rožami. Z glave mu je sijala krona, v rokah je držal žezlo, od katerega je izhajal blesk žlahtnih kamnov, s katerimi je bilo okovano. Postava je plavala po nebu bliže in bliže, dokler se ni ustavila pred Kolednikom. In ustavila se je, ko je ugasnil zadnji žarek zahajajočega sonca; sij kraljevske postave pa ni ugasnil.

»Kdo si, gospod,« ga je Kolednik pogumno nagovoril, »da prihajaš k meni, revnemu popotniku?«

»Saj nisi reven, ko je nebo tvoja streha, pisani travnik tvoje počivalo in vse ceste tvoj dom.«

»Kako prijetno se šališ, mogočni gospod. Saj vidim, da si kralj, samo imena ti ne vem, ti tisočkrat blagoslovljeni, jaz pa črviček.«

Kraljevska prikazen si je segla po zlato krono in jo postavila Koledniku na glavo: »Zavidaš me. Pa sprejmi mojo zavidljivo srečo in čast!«

Ko je obtičala krona na Kolednikovi glavi, se je popotni sključil pod njo. Zaslutil je, da ga strašna teža zmlinči prav do ruše. Zato je jecljaje poprosil: »Gospod, prizanesi! Ginem pod krono. Povej mi, kdo si, premočni, ki se ne zrušiš pod to težo!«

»Jaz sem tisti, ki mu je dal Gospod srce modro in razumno tako, da nihče pred menoj ni bil meni enak in tudi za mano ni vstal.«

»Salomon!« je kriknil Kolednik. »Tisti, ki si dveh reči prosil Boga: naj ti ne da ne uboštva ne bogastva, da kje presit ne boš napeljevan Boga tajiti in ne porečeš: Kdo je Gospod? — in da po revščini prisiljen ne kradeš.«

»Prava in resnična je tvoja beseda, o popotni!«

»Premodri kralj, razodeni, zakaj toliko gorje vesoljnemu svetu?«

»Nič novega ni pod soncem in nihče ne more reči: to je novo. Ker vse to je že prešlo v časih, ki so bili pred nami. Tudi jaz sem videl stiskanje, ki se godi, in solze nedolžnih, pa nobenega tolažnika, in da se ne morejo ustaviti njih sili, ker so brez pomoči.«

»Oj gorje, ali naj zares poginemo?«

»Zakaj obupuješ, maloverni človek? Kakor se drevo obleti, ko pridejo jesenski piši, kakor mu suhe veje odlete, ko dahnejo vanje zimski viharji, tako prihaja na človeštvo obletenje sveta. Pride pa vselej tedaj, ko zavlada namesto modre sodbe hudobija, namesto pravice krivica. Toda Bog bo sodil pravičnega in krivičnega in tedaj bo čas za vsako reč.«

»Pa zakaj hudobija, zakaj krivica, zakaj solze nedolžnih?«

»Zarodek vsega zla je presitost. Ker nisem prosil ne bogastva ne duš svojih sovražnikov, mi je Gospod navrgel slavo in bogastvo. In namesto da bi vse to imel za nečimrnost, sem se preobjedel. Pozabil sem lačnega, žejnega, golega. Videl sem le svojo moč, užival bogastvo in zato zašel k bogovom, ki niso bili Bog, le delo človeških rok. In postal sem spotika narodu, pohujšanje lastnim otrokom. Zato je moj sin zagrozil brez ljubezni, brez pravice in modrosti ubogemu ljudstvu: Moj oče je dejal na vas težek jarem, jaz pa bom na vaš jarem še dodal; moj oče vas je tepel z biči, jaz pa vas bom tepel s škorpijoni. — Zato je moje kraljestvo razpadlo, propadel je tempelj in mesto, ljudstvo pa je nosilo jarem sužnosti v tuji deželi.«

Salomonu je klonila glava, solze so mu kapale v sivo brado. Pa je naglo spet dvignil glavo in slovesno ponovil:

»Presitost in moč je nesreča, ki naredi iz mogočnjakov malike, da zavržejo Boga pravice in ljubezni. Zato pride obletenje sveta. Potem pa pošlje Bog svoje hlapce, da po viharju pometejo suho listje, pobero trhle in krive veje in jih sežgo. Drevo doživi pomlad, novo brstje požene, ptice prepevajo v vejah in ljudstvo uživa srečo pokoja in pravice. — Gorje pa nam mogočnim, ki smo imeli oči, pa nismo videli sirot, imeli ušesa, pa nismo slišali vpitja zatiranih. Glej, zato nosim strašno težo kraljevske

krone in jo bom nosil do sodnega dne, da se dopolni pravica božja.«

Kolednik je že odprl usta, da bi Salomonove modrosti in tolažbe še prosil. Tedaj pa se je nenadoma dvignila siva senca iz teme nad goro sv. Miklavža. Spustila se je tik pred kralja in Kolednika. Skozi temo in meže je zrl vanjo preplašeni Kolednik. Senca je dobila obličje starca. Beli lasje so mu padali na tilnik, brada mu je segala do usnjatega jermena, s katerim mu je bil prepasan do petni, oguljeni raševnik. Kolednik se je starcu čudil z odprtimi usti in ni vedel, kam z njim. Če ni sam Mojzes, kakor je stal na Sinaju, ko je prejemal iz božjih rok kamnitni tabli? Pa še preden je do konca premislil, je zagledal Salomona, kako si je snemal zlato krono, pripognil koleno in se starcu poklonil do tal:

»O, Jeremija, prerok božji! Ali te je Gospod vnovič postavil čez narode in kraljestva, da ruješ in podiraš, razdevaš in razmetuješ, zidaš in sadiš?«

»Vidim čuječo Gospodovo šibo. Ne jaz, ona podira, kar je gnilega in krivega, in ta bo sezidala, da bo zdravo in ravno.«

»Jeremija,« je tedaj kriknil Kolednik, »zapoj, zapoj nam novo žalostno pesem, ne nad enim, nad deseterimi, stoterimi mesti, ki grme v razvaline!«

»Ne bom pel nove žalostne pesmi. Vidim, da pota k svetim templjem žalujejo, ker ni nikogar, da bi prišel k

praznovanju. Vse je utopljeno v bridkosti. Ljudstva zdi-hujejo in iščejo kruha.«

»Prerok, odgovori, zakaj, zakaj vse to?«

Jeremija se je sklonil in spoštljivo pobral skorjico kruha, ki je zdrknila iz Kolednikove bisage. Dvignil jo je k ustnicam in jo pobožno poljubil:

»Sveti naš vsakdanji kruh! Ti, ki prikliješ iz matere zemlje, s trudom in znojem obdelane, kako premalo so te spoštovali! Videl sem te, kako si ležal zavržen ob cestah. In s tabo vred so zavrgli Njega, ki edini more dihniti zlatemu semenu življenje. Presiti in napuha polni. Ali ti ni že vse to razodel Salomon, kralj?«

«Razodel sem mu svojo zmoto,« je pripomnil Salomon in grenko skesan nagnil glavo pred prerokom.

»Res, povedal mi je z modro besedo najmodrejši in vendar se me oprijema obup.«

»Nisi še dozorel, popotnik. Lej, potoke solza so točile moje oči zavoljo potrenja mojega ljudstva. Pa me je to ljudstvo pogreznilo v jamo in še kamen so vrh mene položili. Toda Gospod je slišal moj klic, približal se je in rekel: ‚Ne boj se! Videl sem krivico in prisodil ti bom pravico’. — In tako se je zgodilo.«

»Mogočen in pravičen je Gospod,« je vzdihnil Salomon.

»Vsem, ki ga iščejo in ga tudi najdejo, če ga iščejo iz vsega svojega srca. Tako se je zgodilo in se bo vselej zgo-

dilo, kar je obljubil Gospod: Nazaj bom pripeljal vse vaše, kakor koli so se razkropili. Zakaj On ne ponižuje in zametuje rodu otrok človeških. Preglejmo in preiščimo svoja dejanja. Kar je krivo, bodi ravno, in grudasto bodi gladka pot. Bog človeka v svoji sodbi ne bo goljufal: Tega Gospod ne zna!«

V tem hipu je zazvonilo sveto jutro. Kolednik je odprl oči, pa ni videl ne kralja ne preroka. Videl pa je nad Belim mestom vzhajati veselo jutranjo zarjo. Naglo se je dvignil, se spustil v dolino, poln trdnega upanja in dobrega prepričan, da nobena krivica ne more ubežati božji roki.

PO DVA IN DVA

Poletnega večera sta sedela v krčmi dva soseda. Jošt je bil dninar, imel je preprosto hišico — leseno bajto v bregu nad vasjo. Jurij, ki je sedel ob njem, pa je bil vaščan, ki je imel nadstropno hišo, pa veliko polja in lepih gozdov. Ko sta možaka počasi pila vsak svoj poliček, sta se živahno pogovarjala. Sredi pogovora pa krene Jošt kar grede do kmeta Jurija s posebno besedo.

»Jurij, ti imaš vrh Plaznine tri drevesa; dva gabra in kar lepo bukev.«

Kmet Jurij mu odkritosrčno odgovori: »Težko boš verjel, da še nikoli nisem lezel v tisto skalnato strmino za ogled onih treh dreves.«

»Rad ti verjamem, ko imaš na lepem gozda več kot preveč. Čemu bi rinil v tisto kamnato goličavo. Lej, zame je pa za vsako polence in oklešček kar trda, ko nimam niti krpe svojega gozda. Kaj, ko bi mi tista tri drevesa prodal?«

Jurij se mu je nasmejajal in vnovič povedal, da še nikoli ni lezel v tisto strmal gledat po drevesih.

»Rad verjamem,« mu je pritrdil Jošt. »Prodaj mi jih. Za vsako polence je trda pri meni. Jaz bi že kako te rklje spravil do poti.«

»Prav. Poderi jih in spehaj po tistem ruševju do dna.«

»Koliko pa zahtevaš zanje?«

»Nič denarja. Saj mi prihajaš v dnino, pa si jih boš odslužil. Če ti je prav?«

»Z delom ti jih rad plačam. Za denar je trda pri meni.«

Jurij je takoj naročil še polič vina, da sta se s skupno pijačo domenila še za dnine. Oba zadovoljna sta se pod noč skupno vrnila domov.

Jošt, nekoliko dobre volje od Jurijevega poliča, je ves navdušen doma ženi razodel srečno kupčijo in jo potolažil, da ji ne bo več treba po gmajnah nabirati suhih okleščkov za kurjavo.

Žena je bila vsa srečna. Takoj pa je vprašala, koga bo vzel s seboj, da bi šla v strmine posekat tisti les.

»Da bi še za pomagacha plačeval, čemu? Sam poderem tista tri debla in ne bo stroškov.«

»Pa sta vendarle po dva, kadar podirate drevesa, ali ne?«

»Že, že. Ta debla poderem lahko sam. Takoj za jutri mi pripravi dobro malico. Prenočevat pojdem pa v planino, kjer dobim tudi mleko.«

»Pa bi bila bolj brez skrbi, če bi bil kdo s teboj.«

»Oj ti večna skrb!« je ljubo pobožal Jošt svojo mlado ženo. »Nič se ne boj. Lepa polena boš imela in ti ne bo treba po gmajni iskati suhih preklic za kurjavo.«

Še sta posedela in se pogovarjala, kako bo pripravno, ko bo imela ob bajti lepo krado zloženih polen.

Drugo jutro si je oprtal Jošt dve dobro nabrušeni sekiri in zelo veliko ročno žago in v bisagi suhe hrane za nekaj dni. Žena ga je spremila od bajte dokaj poti od doma. Ko mu je segla v roko, je ponovila: »Varuj se! Ves čas me bo skrbelo.«

»Ti moja večna skrb! Nič se ne boj. Tretji dan zvečer se vrnem. Zbogom!«

Ko sta se ločila, je žena še lep čas gledala za njim. Domov grede se ni še mogla otresti skrbi zanj. »Ne vem, kaj to pomeni,« si je rekla in nič ni mogla biti vesela.

Jošt je z lahko nogo hitel proti planini, da je tamkaj v koči odložil, kar si je nosil za prehrano. Koča je bila odprta, v njej nikogar. Črednik s tretjinkom je krave že v ranem jutru odgnal dokaj daleč na pašo, majerica je odšla nabirat zelenjave za dva pujska, ki sta bila pri koči. Mladi kozar je odšel s svojim tropičem v jutru na pašo gor v strmine gora. Tudi nekaj drvarjev je že odšlo po delu. Jošt je nekajkrat zaklical hoj! hoj! Ko se mu nihče ni oglasil, je spravil svojo bisago v kot pod klop, s sekirama in žago pa naglo odšel v strmino. Iz bisage si je še odrezal debelo rezino črnega kruha in naglo vzel pot

pod noge v strmino, da bi bil prej pod vrhom, kjer so stala tista drevesa. Debelo uro jo je kresal po skalnatem pobočju, preden se je preril nazadnje po stezi skozi gosto ruševje in zagledal pod vrhom tista tri drevesa. Oddihal se je od naporne hitre hoje in vesel ogledoval drevesa. Stara so bila, grčasta, od zime in viharjev s krivenčastimi vejami. Oba gabra sta bila po svoji naravi bolj drobnega obsega, bukev pa je bila res poštenega debela. Kar čudil se je, da se je v tem skalovju mogla tolikanj odebeliti. Ko si jih je ogledal, se oddahnil od strme in nagle poti in si privoščil požirek slivovke, se je lotil dela. Začel je pri najtanjšem gabru. Sekira je naglo opravila svoje delo. Toda debele kaplje potu so mu prilezle izpod klobuka. Les starega gabra je bil trd kot železo. Pod kožo je bil vrasel marsikak kremenček, da je moral sekiro takoj brusiti, ker se je ob kamnih zatumpila in skrhalo. Sedel je na sonce in začel sekiro brusiti. Nič se ni jezil. Kar samo od sebe mu je šlo na smeh, ko je že mislil, kako bodo ta grčasta polena pozimi grela hišo, sam pa se bo, če ne bo v delu, zleknil po klopi in grel hrbet. Ko je sekiro dobrusil, je pogledal po soncu. Že se je nagnilo čez poldne. Odločil se je, da se loti debele bukve in jo pred nočjo že podere. Začel jo je ogledovati, kako bi se je lotil. V tem skalnatem svetu je bukev rasla in se borila za svoj obstanek vse drugače kakor njene sestre po mastni, globoki zemlji niže po gozdovih. Prav pri tleh so

ji rasle grčaste veje, skrivljene, kakor so jih izoblikovali globoki snežni zameti, ki so komaj o kresu šele skopneli. Da je mogel začeti sekati deblo tik ob tleh in tako rešiti čim več polen zase, je moral bukev dobro visoko od tal oklestiti. Grčave pritlične veje so mu dale dosti truda. Debelejše je gladko pri deblu tudi odžagal. Ko je vse to dovršil, je dobil golo deblo pri tleh za človeka visoko in je zastavil težko sekiro. Tudi staro, grčasto deblo je bilo trdo, da so se sekaču kmalu pocedile kaplje potu izpod klobuka. Ko je za hip prenehal, da si je otrl mokro čelo, je že začutil, kako se je priplazil mrzel veter po goličavi. Všeč mu je bil tak hlad. Toda nenadni veter je svojo moč pridodajal in vil veje bukve. Tudi smer je spremi-njal.

Privršel je močnejši od zahoda in premagal sape od vzhoda. »Aha, vetrovi se tepo,« je Jošt pomislil in za hip prenehal s sekanjem v deblo. Bil je sam v gorah in pre-mišljaj, ali naj seka kar nadalje ali se rajši loti drobnej-šega gabra. Sunki vetra so za hip prenehali. Jošt si je pljunil na roke in vnovič pognal sekiro v bukovo deblo. »Ah kaj,« si je mislil. »Kar še na nasprotni strani bom deblo podsekal; ta burja mi bo le pomagala zasekano bukev podreti.« Zamahoval je s težko sekiro v deblo na nasprotni strani. Burja je naraščala, vila vejevje in vrh bukve, da je bil Jošt kar preplašen in nehal s sekanjem. Bukev se resnično nagiba sem in tja, v Joštovi zaseki je

začela pokati. Jošt je zbežal od nje. Spotaknil se je med dvema skalama in padel. V tem hipu je bukev zahreščala, vihar jo je zasekano siloma podrl. Padla bukev je Jošta ujela med skalama in ga pokrila z vejevjem. Mrzel pot je obliil Jošta. Za hip je kar onemel. Vihra se je oddaljila. Jošt je poskusil gibati z rokami in nogami. Dve debeli veji, na kljuko zrasli, sta ga imeli ujetega čez pas. Nič ga ni bolelo. Prepričan je bil, da ni strt. Začel je poskušati, kako bi prilezel izmed skal in se otel bukovih klešč. Toda vse zaman. Vihar je šumel v vejah, padla bukev se ni ganila in Joštu ni dala niti trohice svobode, da bi se otel. Brez pomoči in brez upanja je obležal med skalama, pripet k tlom z neusmiljenimi kleščami dveh bukovih, debelih vej. Obležal je. Z rokama si je skušal pomagati iz strašne zagatne stiske. — Vse zaman. —

Zvečerilo se je. Vihra se je unesla — noč je zagrnila Jošta v strašnem precepu. Res je klical, da mu je ohripele grlo. Toda glas je menda utonil med skalami. Niti vihare ni bilo več, da bi njegove krike morda le ponesla do planine.

Začel je premišljevati: Ali res nihče ne ve, da sem odšel semkaj? — Spoznal je svojo zmoto. Zakaj ni počakal pri koči, da bi se oglasil morda pastir, ali vsaj majerica in bi zvedeli, kam je namenjen. Iskat bi ga bili šli. Ah zakaj se je kar ukradel od koč, svojo bisago skrnil pod klop, da nihče niti ne sluti o njem. Grizla ga je ta misel in do solz

je zaničeval to svojo naglico: Zakaj? Zakaj? O, ko bi me ne bilo z nočjo do koče, bi me bili pastir in drvarji šli iskat. Saj bi jim bil povedal, kam grem. Tako pa nihče ne misli name, a jaz v teh kleščah umiram. O, o — Marija in ljubi Bog, usmilita se me in mi pošljita rešenika. — Ves hripav je vnovič začel klicati. Vse tiho. Sova se je edina oglašala od nekod daleč. Jošt je ves obupan za hip zadremal. Strašne sanje so ga morale. Videl je drvarje, ki so ga mrtvega potegnili iz bukovih klešč. Tudi žena je bila z njimi. Vsa bleda, v joku in solzah. Mrtvega je še objemala in mu očitala: »Zakaj si šel? Sam, samcat, ko sem ti branila. Kaj bomo počeli, ubogi, brez tebe?«

Ko se je iz težkih sanj prebudil, je skozi bukovo vejevje pogledal na nebo. Poiskal je z očmi ozvezdje Šmarni križ in dognal, da je polnoč že minila. Nobene pomoči ni vedel ne znal. Spomnil se je, kako je večkrat bil pri Sv. Joštu, svojem patronu na gori pri Kranju. Začel je moliti in ga rotiti, naj se usmili vsaj uboge žene in nedolžnih otročičkov in mu pomore do rešitve. Zaobljubil se je, da ga vsako leto obišče in se mu zahvali, če bo rešen.

Spet je ves truden in obupan zadremal. Vnovič so ga objele hude sanje. Pri družini je bil in ga niso poznali. Vrata so otroci tiščali, da bi ne mogel v hišo. Jošt se je prebudil ves nesrečen. Toda skozi vejevje je usulo na vrh gore že sonce prve žarke. Zazdelo se mu je, da je zaslišal drobne kozje zvončke.

Ni se motil. V ranem jutru je gnal od kočice svojo čredico koza mladi pastirček Jožek prav v to goro na pašo. Goved do te višine ni mogla, zato je bila za koze pašna obilna. Zvončki koz so že prešli po stezi mimo ruševja. Tudi glas pastirčka Jožka se je oglasil. Jošt je s hripavim glasom klical na pomoč. Jožek je obstal in poslušal. »Človek vpije,« je pomislil. Šel je v smeri za glasom. Zdelo se mu je, da je glas slišal že čisto blizu. Toda nikogar ni videl. Preplašil se je. Morda kliče divji mož? Po storijah je slišal, da divji mož večkrat kliče na pomoč, da koga zvabi k sebi in ga potem odpelje s seboj, da ga nihče več ne vidi. Jožek je obstal in čakal.

Vnovič se je oglasilo, hripavo in žalostno: »Pomagajte! Pomagajte!« Jožek se je opogumil, zapele so mu coklice po gramozu med skalami. Ko je bil že blizu podrte bukve, se je oglasilo vnovič. Jožek je pogumno priropotal do podrte bukve. Še je obstal. Klicalo je vnovič. In tam pod vejevjem je našel ujetega strica Jošta, ki ga je od doma dobro poznal. Prav do njega se je skozi vejevje priplazil.

»Oh, stric Jošt!« je vzkliknil ves preplašen.

»Jožek, sam Bog te je prinesel. Teci, teci v planino po ljudi. Vidiš, bukev me je stisnila, ne morem se ganiti.«

»Koj, koj,« je rekel Jožek, popustil svoje koze in planil po strmini navzdol proti koči. Vso pot je klical: »Na pomoč! Na pomoč!« Prisopel je h koči, ko so se drvarji

že odpravljali na delo. Pot je kar lil od njega, coklice je nesel v rokah in na vse grlo ponavljal: »Na pomoč! Na pomoč! Stric Jošt umira pod bukvijo.«

Drvarji so začudeni gledali vpijočega Jožka in ga skušali še izpraševati, kdo je, kako je, kaj je. Jožek je pa ves preplašen gonil svojo: »Stric Jošt umira pod bukvijo! Pomagajte! Pomagajte!«

Drvarji so zadeli sekire na rame in odhiteli za Jožkom, ki jim je kazal pot.

Jožek je še vedno nosil coklice v rokah in tekkel pred drvarji, da so ga možaki težko dohajali.

»Le kako, da nismo v koči nič zvedeli, kam in kdaj je šel v to planino,« je omenil star drvar, ki je vsako poletje prebil v gozdovih. Vsi so se čudili, kako da se ni v koči grede nič oglasil. Možaki, zasopli od hude strmine, so zganili z rameni in niso vedeli na to odgovora. Vsi so molčali in hiteli za Jožkom, ki si je na grdi poti nataknil coklice. Kar dobro uro hoda je bilo od kočice do Jošta, pa so se drvarji podvizali in skrajšali čas za dobro četrto ure. Pred podrto bukvijo so se oddahnili in si otirali pot, ki jim je curkoma lil po čelu. Preplašeni so gledali bukev in z očmi iskali Jošta. Kozarček Jožek pa se je takoj preril skozi veje in presrečen povedal stricu Joštu: »So že tukaj!« Jošt je slobotno in hripavo rekel: »Jožek, Bog ti bo poplačal.«

»Poglejmo ga,« je velel stari drvar Jure in začel riti skozi gosto bukovo vejevje, da je prišel do Jošta.

»No, kako, prijatelj? Bukev te je imenitno pogrnila. Kaj te boli?«

»Nič,« je živo odgovoril Jošt.

»Niiiič?« je zategnil Jure.

»Zares, nič,« je stežka potrdil Jošt.

Jure se je splazil do njega in ga začel pretipavati. »Ali te noge bolijo?« — Jošt je z obema pomigal: »Nič!« — »Kaj pa hrbet? Boli?« — »Nič ne boli,« mu je Jošt odgovoril. Jure se je čudil in mu potipal hrbet, roke in ga pogladil po glavi. Nato je resno razsodil: »Ali se res čudeži gode! Hvala bogu. Na, srkni požirek slivovke!« Potegnili si je iz žepa stekelnico, ki si jo je doma pripravil za delo v gozdu. Joštu jo je držal pred usti; hlastno je užil nekaj požirkov.

»Tako, sedaj miruj, da te rešimo iz teh kljukastih vej, ki so te pripele na tla.«

Splazil se je skozi vejevje in razodel načrt za delo drugima dvema.

»Fanta, takole je. Jošta sta rešili dve debeli veji, ki sta se na kljuke zadrli v zemljo tik ob njem in obdržali hlod bukve nad njim, da ga deblo ni pritisnilo in strlo. Zato se teh dveh rešilnih vej ne smemo dotakniti. Tamle sem videl Joštovo žago. Najprej odžagajmo bukev prav blizu te močne vejnate kljuke. Prav rahlo in previdno.

Slabše vejevje nad deblom odbijemo prav previdno s sekirami. Tako pridemo prav do kljuke, pod katero je Jošt ujet. Potem ga potegnemo iz teh klešč, pa bo lepo otet.«

Kakor je odločil Jure, tako so opravili. Počasi in previdno. Višja polovica bukve je bila naglo odžagana. Kar kosmato so drvarji potegnili od debla proč. Potem so zelo previdno oklestili gosto vejevje, ki je zapiralo pot do Jošta. Ta je presrečen gledal skozi kljukasta vrata dveh debelih vej, ki sta ga rešili. Ko je bilo vse to previdno opravljeno, je Jure prijel Jošta za roke in previdno potegnil, da ga izvleče iz žleba dveh skal, med katerima je ležal. Brez zadržka je šlo. Pristopila sta še oba tovariša. Ubogi, vklenjeni Jošt je bil kmalu na soncu, na zeleni jasi. Solze so mu kar lile. Nič ni mogel spregovoriti. Za rokami je lovil roke Juretu in reševalcema, jih poljubljal in jokal kot otrok. Ob tem so bili tudi reševalci do solz ganjeni in vsi srečni stali na tratici poleg Jošta, ki je govoril in se zahvaljeval samo s solzami in hvaležnimi vzdihljaji. Še so mu dali piti požirek slivovke. Potem so vsi posedli po tratici in se menili o srečni nesreči, ko je bil otet prijatelj Jošt.

V tem so že zapele coklice kozarja Jožka. Popustil je svoje kozice blizu vrha gore in pritekkel, da bi videl strica Jošta. Ljubko ga je pobožal, Jošt pa je razklenil roke in dečka pritisnil na svoje prsi in v solzah jecljal: »Oj, oj

Jožek, Jožek moj angel rešitelj — do smrti moj, moj!«
Možaki so bili ganjeni in potrdili: »Zares! Brez njega ne vemo, kaj bi bilo?«

Jošt pa je hripavo dodal: »Oj smrt, strašna smrt bi bila! Jožek je moj rešitelj.« In spet ga je objemal in močil s hvaležnimi solzami.

Reševalci so se začeli zgovarjati, kdaj bi se vrnili do planine. Odločil je zopet Jurij: »Fanta, vesta kaj. Poderita še tistile gaber, da bodo vsa tri debla na tleh. Potem se vrnita h koči. Midva z Joštom pa prideva počasi do dna. — Ali boš zmogel to pot?« se je obrnil k Joštu.

»Sam bi si ne upal. Tako sem ves čudno zbit. Lepo bi prosil, da me vsaj eden pospremi. Ali ne?«

»Opiral in spremljal te bom jaz,« je odločil Jure. »Če se ti zdi potrebno, pa še eden počaka, da te odvedeta dva. Zelo zanič in slaboten se mi zdiš.«

Jošt je odgovoril: »Sam si te poti po strmini do koč ne upam zmagati. Nič nisem polomljen, res, pravo čudo. Toda ta strašna noč, ko sem ves obupan že videl smrt pred sabo, me je tako zničila, da je groza. Za enega bi prosil, naj me pospremi do dna.«

»Dobro je tako. Vodil in opiral te bom jaz. Večkrat bova počila in tako počasi zmogla strmino do koč. Za duškanje se pa v steklenici še ziblje nekoliko slivovke. — Torej zgovorjeni. Vidva poberita vse sekire, svoje, mojo in tudi vse orodje Joštovo. Po pameti jo mahnita na-

vzdol; v koči za Jošta velita stopiti laboro mleka. Upam, da bova do opoldneva v planini.«

Fanta sta pobrala vse orodje in se poslovila. Jošt je klical za njima: »Bog vama stokrat povrni! Doma vama bom zamudo poplačal.«

Fanta sta zamahnila z rokami, češ: »Za tako pomoč ni kovan še noben denar! Srečno!«

Kar stekla sta po stezi skozi ruševje in izginila.

Jurij je z Joštom še posedel na toplem soncu, mu ponudil požirek in grižljaj kruha, ki ga je imel v žepu. Potem pa sta se zlagoma dvignila. Joštu so se tresle noge. Tesno se je oklepjal Jurijeve roke in se počasi le nekoliko omajal in utrdil. Zelo počasi sta hodila, mnogo počivala in se oddihala. Toda Jošt ni slabel. Od počitka do počitka je bil krepkejši in po večurni poti sta zmagala strmino in že sedela v koči ob labori toplega mleka.

Jošt je malo govoril. Vse pa se je zlivalo v zahvalo za rešitev in v edino skrb, kako bi jim povrnil.

Ko se je napil toplega mleka, je kar umolknil. Ves zdelan telesno in duševno je omahnil na pastirjev pograd in v hipu zaspal.

Jurij si je odtesal debelo zagozdo rženega kruha, si privoščil latvico posirjenega mleka, potem pa odšel po svojem delu.

Strašno nesrečo je majerica vsem, ki so prihajali tisti dan v planino po mleko in maslo, na široko pripovedo-

vala. Ti so novico prenesli v vasi in še pred večerom je vse vedelo, kaj se je zgodilo.

V ranem jutru je že bila v koči Joštova žena. Vsa oblita s solzami ga je objemala in kar govoriti in mogla ob vsem, kar so ji pripovedovali. Jošt jo je tolažil in božal po od solz mokrih licih. —

Popoldne je bil Jošt že tako trden, da se je vrnil z ženo domov.

Vsa vas ga je hodila gledat in mu voščiti srečo, da se je živ otel smrti.

Ob tej zgodbi sem bil jaz še osemletni deček. Pri Špančevem uljnjaku sem bil z drugimi dečki in stari očka Španec nas je učil:

»Zapomnite si, otroci, za vse življenje! V gozd posekavat drevesa ne hodi nihče sam — samcat. Vedno po dva in dva. Saj je celo naš Gospod poslal sedemdeset učencev po vsej deželi, a vselej po dva in dva, čeprav niso šli sekati dreves. Otroci, pomnite to!«

SMRTI OTET

Da bi pisaril o sebi, mi ni bilo nikoli všeč. Toda sedaj, ob bližnjem koncu življenja pa sem se vendar odločil, da napišem nekaj malega, a zelo tragičnega. Z globokim spoštovanjem se spominjam svojega očeta.

Moj ded je bil krojač, zlasti za trdo raševino. Vedno je le gostoval v Žirovnici. Slednjič, na starost si je z dovoljenjem vaščanov Zabrezničanov postavil leseno hišico in se preselil v Zabreznico.

Otroci so se mu naglo ponagrabili. Dva sta padla v laški vojski, drugi so odšli po službah. Doma je ostal le moj oče, ki se je oprijel šivanja. Vaščani so ga radi imeli, ker je bil žilavo priden in delaven v dninah, kamor je hodil delat. Bil je dober krojač in so ljudje zelo radi nosili svojo raševino k njemu šivat. Ko je bil starejši sin že kar pod vrhom, je prišel nekega dne s kosom raševine k dedu mož iz vasi. Videl je ob tem najstarejšega sina, ki se je že trudil s šivanko. Pa mu je rekel: »No, dobro že vbadaš šivanko, toda kaj prida se doma ne boš izučil. France,« je nagovoril očeta. »Veš kaj, z menoj naj gre na Štajersko. Tam mu dobim imenitnega mojstra, dobro se

pozna na Štajerskem s krojaškim mojstrom in vem, da ga bo rad sprejel v uk.«

Oče je bil kar zadovoljen, sin Francelj pa ni zinil nobene. Izpod čela je meril tujega strica. Gorenja Štajerska mu je bila nepoznana dežela. Kar ustrašil se je take ponudbe. Toda oče se je zaresno menil s tem stricem, svojim prijateljem, dokler se nista domenila. In sta sklenila, da pojde Francelj pomladi s tem stricem v uk za krojača na Štajersko. Francelj je ves čas molčal. Ko je stopil k njemu ta tuji stric, ga rahlo prijel za uho in vprašal: »No, ali pojdeš z mano?«

»Pa pojdem,« je spregovoril sin prvo besedo.

Stric ga je pogladil po kuštravih laseh in dodal: »Le pogumen bodi! Nič se ne boj! Dobremu mojstru te oddam.«

Na pomlad sta pa ta stric in Francelj res odšla. Kar čez Ljubelj sta jo mahnila, na Celovec in potem dalje še pet dni peš do Judenburga. Tuji mojster je Franceljna ogledal in ga res sprejel v uk. Francelj je tukasto gledal mojstra, ki se je zgovarjal s stricem. Seveda ni umel besedice ne. Pa je stric včasih le bleknil kako besedo, a še to na drugačen način, kot jo je Francelj slišal doma. Takoj se je moral poprijeti šivanke; mojster ga je bil vesel, ko je videl, kako že kar dobro vbada.

Ko so se nekega dne ustavile tik pod mojstrovim oknom tri ženske in mu delale temo, da se je jezil na to

zasenčenje, je Francelj pograbil kmečki dolgi stol in ga postavil pred ženske, češ naj sedejo, da ne bodo delale sence mojstru. Ženske so po štajersko oštele dečka in izginile. Mojster pa je bil zelo vesel in Franceljna pohvalil. To je bil začetek. Francelj je ostal potem štirinajst let na Štajerskem, preden se je vrnil domov, dobro izučen krojač in še tkalec povrhu. Dva tovariša, doma iz iste vasi kot Francelj, se nista več vrnila domov, ostala sta Štajerja. Toda Franceljna je vedno vleklo domov, dokler ni res odpovedal mojstru službo in se vrnil.

Dom je bil kar prazen. Doma je bil brat in tri dekleta. Francelj je prijel takoj za šivanko. Toda njegova misel je bila, da mora nekje dobiti svoj dom. Spoznal je v hiši nad koritom lepo mlado dekle, ki je bila poleg še ene starejše sestre edini otrok pri hiši. France jo je spoznal, tiho, mirno, a lepo deklico. Njegove oči so se je takoj prijele. Videl je tudi hišo s skednjem in hlevom, kar je bilo po očetu že vse namenjeno hčerki Rezi.

Ko sta se spoznala in je bil tudi oče zadovoljen, se je France priženil na to posestvece. Doma je šival in imel toliko dela, da ni bil vsemu kos. Ljudje so hitro našli tega štajerskega šivarja in ga zasipali z delom. Po domače se je reklo pri Dolencu. Reza in France sta bila par, da je tudi stari oče hvalil povsod zeta in trdil, da ga boljšega šivarja, pa tudi za kmečko delo ni. Kupili so prvega otroka — Janezka — da je bilo veselja kar preveč. Naročili so

še drugo dete. Ob tej priliki so zašli v težave. Mati je ob drugi nosečnosti začela zelo slabeti. Mož, oče France jo je varoval, kar se je le dalo. Na poljsko delo ji ni dopuščal. Če je voda v škafnici pošla, je kar sam skočil ponjo na korito sredi vasi. S silnim veseljem je pričakoval drugo dete. Žena Rezka je skušala moža vedno prigovarjati, naj se nič ne boji, da je krepka in zdrava. Toda mož je ostal pri svoji misli in ženo varoval pred vsakim naporom. Kot čudna slutnja ga je mučil strah pred rojstvom svoje ljube, lepe žene. In v tem strahu je dočakal dan rojstva. Ko tedaj ni bilo v fari nobene izvežbane pomočnice, je hotel oče kar sam v bližnje mesto ponjo.

»Ni treba,« so rekle tri sosede, iz ljubezni za otroke.

Prišel je dan poroda. Žene so vse tri v skrbi — za šibko ženo — ostale vso noč kar v porodniški sobi. Ko pa novo rojeni otročiček ni dal glasu od sebe, so se žene v naglici opravile in poklicale botro in botra. Vsi so tekli v župno cerkev, toda vsi prepričani, da bodo nazaj prinesli že mrlička. Trpeča mati pa je bila ves čas v omedlevici.

»Kar obeh bo zmanjkalo še danes,« so si žene med seboj šepetale. Ni čuda, da so bile vse preplašene.

Minila sta dva dneva. V strahu in negotovosti. Po dveh dneh je novo rojeni fantek rahlo dal znamenje, da še živi. Botra je takoj prihitela iz kamre in šepetaje povedala očetu:

»Mali je zajokal.«

Oče je že oba dni odložil šivanje, potegnil iz žepa debel molek in hodil po sobi ter molil in ves strt povešal glavo. Ob tej novici od botre je dvignil glavo, oči so se mu zasvetile v veselem upanju. Samo za trenutek je pogledal v kamro k speči, tihi svoji ženi. Rahlo jo je pokrížal, tiho odšel in molil — molil. Mati je zvečer drugega dne odprla oči in z roko tipala in iskala otroka — spregovorila ni besedice. Botra je dvignila dete, da ga pokaže materi. Ta ga je poljubila, a takoj spet zaprla oči in v omedlevici zaspala.

Ti dnevi so bili za skrbnega očeta dolgi kot sama večnost.

Žene, ki so stražile pri ženi, so dobivale pogum. Kar vse tri so se vrstile in hodile tolažit očeta: »Ne bosta umrla!« Otročiček je vnovič rahlo zavekal, da ga je slišala mati, ki je z roko segla po otroku, v polsnu, kajpak.

Noč je minila. Oče je domolil že več roženvencev. Ni nehal prositi za ženo in sinčka, naj se ju dobri Bog usmili. Obljube je sklepal Mariji na Brezje, naj se usmili žene in otroka.

Njegove prošnje niso bile zastonj. Tretje jutro je mati spregovorila in zaželela po sinčku, ki je glasno zajokal. Dobremu očetu se je odvalil kamen s srca, ko je stopil v kamro in pobožal ženo in drobnega sinčka.

V hiši je vsem povedal, še ves v solzah: Marija mi je oba vrnila.

Prva moja pot bo na Brezje v zahvalo.

Tako težavno rojstvo je za pravega očeta zares zelo bridko, a taka rešitev mu je bila kot dar iz nebes.

Žena je kmalu okrevala in se utrdila. Ljubezen njena pa je rasla še bolj do moža in do obeh fantkov, ki so jih dobili res po očetovi prošnji in molitvi.

Vse tri žene, pomočnice ob rojstvu so to srečo po vsej vasi pripovedovale in trdile: Čudež smo doživele.

Danes so vsi člani te družine že v večnosti. En sam je še ostal — ta sam sem devetdesetletnik — jaz, ki sem vam to povedal.

Tisočkrat dobri Bog za vse zahvaljen.

DROBNE ZGODBE IZ ŽIVLJENJA

Predgovor

V drugi svetovni vojni se je rodila v glavi komandanta drzna misel: »Mi si moramo podvreči tudi sosednje zemlje. Tiste proti jugu do morja, potem še daleč na vzhod v Rusijo.« Vsi starejši poznamo ta Hitlerjev pohlep in z njim vred vse strahote, ki jih je rodila druga svetovna vojna. Res so se narodi uprli ali žrtvovali tudi stotisoče mladih moških, ki so kot žrtve tega pohlepa morali v prezgodnji grob. Razumljivo je, da se sedaj po vesoljnem svetu strinjajo narodi v tesnejše zveze k novi misli: »Nikdar več takega klanja človeka po človeku. Nikoli več ne rušenja dragocenih stavb, moritve krepkih ljudi, za delo pripravljenih. Zato je treba skrčiti silne milijone ljudi, zbranih in poučenih za vojake.« Ali se človeštvo zares ne more mirno in pravično med seboj pogovoriti brez litja krvi? Ali v človeštvu še vre kajnovska kri in človeštvo zastruplja? Le priznajmo, da se v svetu rahlo dani in da se bodo ljudstva pomirila brez prelivanja krvi. Mnogo vzgoje je za to potrebne, vzgoje srca in modrosti zlasti onim, ki so danes najmočnejši. Ob takem razmišljanju sem se živo spomnil zgodbe divjega Kajna, ki je brez vzroka zasovražil brata in ga ubil.

Zgodb o vretju jezne človeške krvi, drobnih, majhnih, pa je v svetu še veliko. Rad bi opozoril prav na taka drobna sovrastva, ki so še vedno sled kajnovstva in nepotrebnih bolečin, a lahko tudi vzrok velikih nesreč v sosedstvu.

Večkrat take nesreče prepreči pamet. Žal, vselej pa jih ne more.

Zapravdana njiva

Prav do ceste je segala lepa njiva posestnika Jurija. Na skrajnem vogalu te njive pa je stala lesena kočica dninarja Tevža. Pred davnimi leti si je to kočico stesal pridni praded sedanjega lastnika Tevža. Takale je bila zgodba te bajte. Praded njegov je hodil v dnino h gospodarju Juriju. Ko ga je ded nekoč prosil, naj mu dovoli, da si ob robu njive, tik občinske poti, steše revno kočico, ko nima kam z družino. Praded mu je rad dovolil, češ za tisto krpo ni vredno pogovora, če boš tudi poslej vedno naš stalni dninar: v poletju za polje, na zimo v gozdu, da zame pripraviš drv. Dninar Tevž si je stesal kočico in bil vesel svoje strehe nad glavo, veliki kmet pa je imel izvrstnega in pridnega dninarja. Leta so tekla v prijateljstvu. Seveda Tevževi bajtarji so kdaj pa kdaj pripeljali voziček butar, malo krompirčka ali karkoli je pač družina potrebovala za čez zimo. Ko pa je prevzel lepo domačijo sin dedovega imena Jurij, že tretji gospodar, se je zglasil pri Tevževi bajti in mu trdo zapovedal: »S ceste pred svojo bajto mi ne boste zategovali voz. Do vaše stene je ves svet moj.« Tevž ga je začudeno poslušal in oporekal: »Moj oče in očetov oče smo res vedno zatezali

pred hišo kak voziček. Vsi smo bili prepričani, da je ta ozki jezik sveta naša last.«

Toda Jurij se je uprl in trdil svoje: »Do hiše je svet vaš, pred njo pa niti eno ped ne več, ne pa celi seženj, ki ga ti zahtevaš.« Bajtar se mu je po pravici jezno uprl in trdil, da že tretji rod vozi z občinske ceste vse k hiši, torej je toliko zemlje od nekdam moje.

Sosed Jurij se je uprl in takoj naperil tožbo zoper bajtarja, češ da mu hoče po krivici odvzeti košček njegove zemlje. Tevževi so se branili. Žena je šla jokat k Jurjevim, prosila na mile pretege, češ vedno smo bili prijatelji in vsi prepričani, da je tisti jezik zemlje tik pred vrati naše kočice res naša last.

Gospodar Jurij jo je surovo zapodil in ji oponesel, češ da ti beračoni hočejo kar celo njivo.

Žena je solzna odšla, Jurij je pa zares tožil pri sodni-ji. Sodnik seveda ni mogel ničesar določiti, poprosil pa je Jurija: »Pustite mu tisti jezik zemlje. Saj jo imate vi še na pretek.« Jurij se je raztogotil in vložil novo tožbo in najel odvetnika. Ker po mapi ni bilo mogoče določiti tisti košček sveta, so poklicali najstarejše priče iz vasi, da pridejo na kraj te pravde.

Vsi starčki vaščani so soglasno izrekli: »Bajtarji že od nekdam vozijo po tistem svetu in vsi smo bili prepričani, da spada ta jezik sveta k bajti Tevževi. Taka je bila gotovo tudi misel pradede, ki je Tevžu dovolil postaviti

bajto.« Te razsodbe Jurij ni priznal in vložil novo tožbo na višje sodišče. Jezičen starček iz vasi mu je poočital: »Sram te bodi, da ta jezik zemlje jemlješ revnemu bajtarju. Le bodi prepričan, da ti bodo po tvoji smrti nasuli toliko zemlje na usta, da je do sodnega dne ne boš pojedel.«

Jurij je tožil še njega za razžaljenje časti in vnovič vložil tožbo. Vsa vas se je zgražala nad takim pohlepom in kar očitno so govorili: »Naj le zapravda še ta jezik zemlje, ko ima premalo velike druge njive. Ošabnost grda takal!«

Pravda je tekla, vnovič ogled in priče in državni papirji. Toda vse je potrdilo pričevanje starih ljudi, da je bajtar že od nekdej lastnik tistega jezika pred svojo kočo. Iz jeze se je posestnik Jurij lotil pijače. Vse je trdilo, da je vso njivo, lepo, veliko s to trdoglavo krivično trmo zapravdal. S tem si je odbil najboljšega dninarja, ko so se drugi kar spopadli zanj.

»Boljša je kratka sprava kot dolga pravda,« mu je privoščila vsa vas stroške za dolgo pravdo, ki jo je Jurij začel in vodil iz zgolj samogoltne jeze.

Po tožbi smrt

Po dokaj ozki dolini je raztresenih nekaj hiš, ki imajo skupno ime Žalin. Iz ozke doline vodi dobro strma pot, grudasta steza, do vrha. Na vrhu pa je razpognjena kar lepa ravan. Tam sta dve vasi, vsaka iz svoje fare, a toliko odmaknjeni, da je med njima nekaj njiv in lep, velik travnik. Ta travnik je od nekdaj deljen v dve polovici. Eno uživa posestnik iz fare Ž., drugo polovico posestnik iz vasi N. Res je travnik velik, na oko lep, a hudo plitve zemlje. Zato sta ga dedna lastnika porabljala le za trdo seno, otavo sta popasla vsak s svojo živino. Mejnika na travniku sta bila samo dva velika, z mahom obrasla kamna. Ker po sredini travnika in bilo ne kamnov in ne kolov za mejo, je bilo zelo naravno tole: Sosed, ki je prvi kosil, je mahnil s koso za kak korak tudi še v nepokošeni sosedov travnik. Zaradi tega se nista nikoli sprla. Kdor je prej kosil, je odškrnil kak red tudi v sosedovo. Dolga leta je bilo tako in zaradi enega klobuka trdega sena se nista mejaša nikoli sprla.

Ko pa se je priženil v vas nov posestnik iz tuje fare, je takoj vzrojil in trdo oštel mejaša, češ da sega v njegovo senožet. »Saj rad priznam, da sem nekajkrat s koso pre-

daleč mahnil, drugič boš pa ti v moje vkosil. Za ta klo-buk slabega sena se ne smeva gristi.« Novi sosed iz so-sednje fare ni odnehal. Takoj je naročil iz Ljubljane mer-jevca in sodnika. Predelili so travnik napol. Posestnik iz fare Ž. je bil takoj voljan, da plača polovico stroškov ko-misije. Novi sosed se je uprl. »Ti si vzrok, zato boš vse plačal ti.« Vložil je tožbo. Zaradi ljubega miru se je ta sosed vdal in rekel: »Naj bo. Plačam pol troškov, da bo mir.«

»Nočem!« ga je jezno odbil sosed in ga šel tožit, češ da mora on vse plačati. Vsak ve, kaj so take nesmiselne in trmaste tožbe. Na to se je uprl tudi ta sosed in vložil tožbo.

Sovraštvo je raslo. Konec je bil nesreča. Miroljubni sosed se je prehladil, dobil pljučnico in umrl.

Sosedje so zasovražili novega prišleka, zaradi očitkov in zmerjanja so se rodile še nove tožbe — za prazen nič. Miroljubni sosed je počival v grobu, tuji prišlek pa je bil obsovažen, da so po njegovi nenavadno hitri smrti s težavo dobili štiri sosede, ki so ga odnesli k pogrebu.

Star možak, ki je bil tudi pri pogrebu, je mrmraje pol tiho omenil svojemu paru: »Taka požrešna trma je bil pokojni, da se mu bo celo trava, če je kaj požene na gro-bu, posušila.«

Razdrta sosesčina

V starih časih, ko k vasem zlepa niso prizidali novih hiš tujih prišlekov, je bila povezanost med sosedi zares trdna. Drug drugemu so posojali konje, pomagali pri spravitvi drv iz gozdov, priskočili na pomoč pri žetvi in pri drugem poljskem delu. Že to je pomagalo, da so se ženili in možili večinoma v sosedstvu. Kar pregovor je bil za mlade in prihodnje gospodarje: »Neveste ne hodi iskat dlje, kot se sliši farni zvon.« Taka soseda sta si bila tudi posestnika Janez in Marko. Vselej in za vse drug drugemu v pomoč. Ni čuda, da so se lepe oči in rdeče lice Markove hčerke tako prijele Janezovega sina Fronca, da jih ni mogel pozabiti. Vsako nedeljo zvečer je bil dolgo v noč v vasi pri Markovih. Njegove oči so se tako prijele Markove Lenice, da je težko prebil ves teden, ne da bi jo videl. Sosedne ženske, ki imajo za poglede in oglede takih oči posebno bistro umevanje, so po prvem letu tega dognanja hitro sklenile: »Ta dva pa bosta zares lep par.«

Po tretjem letu sosesčine pa je Frončevo obiskovanje ob nedeljah zvečer kar usahnilo. Frončevi obiski pri Markovih so kar nehali. Lenica je to bridko občutila. A

tudi njeni starši, ki so bolj na skrivaj že marsikaj pripravljali z mislijo na poroko, so se tiho čudili. Mati ni mogla še dlje prenašati tega skrivanja in je zato vprašala Lenico: »Kaj pa je med tabo in Froncem?«

»Nič,« je nabrskano kratko odgovorila Lenica. »Ali nista bila nič dogovorjena?«

»Nič,« je Lenica svojeglavila. Pa je mati dobro čutila boleči trn v takem odgovoru hčere.

Preteklo je nekaj kratkih mesecev in se je vse razodelo. Fronc si je nevesto prebral in vsa soseska je že vedela, da snubi drugo.

»Tri leta se je motovilil pri Markovih, in sedaj? Sram naj ga bo. Tista, ki si jo je sedaj izbral, ni niti senca Lenice, ne po lepoti in ne po pridni roki. Nekaj stotakov več, ki jih bo priženil pri tistem mešetarju konec vasi, se bo naglo omelo.« Taka je bila sodba vaških žena, ki vse vedo. Nič niso bile v zmoti. Fronca so res mikali denarji.

Svatovščina je prišla. Prejšnja Lenica, nevesta, se je tisti dan umaknila na romanje prav na Sveto goro. Vse ženske so jo sedaj občudovale, kako more prenašati tako grdoto in ne črhne besedice zoper nezvestega. Da so bili vsi domači lepe in pridne Lenice živo užaljeni, je jasno. Ko ga je mladi gospodar Fronc rahlo vprašal, češ, saj bomo še vnaprej skupno delali, mu je Leničin oče dosti trdo odgovoril:

»Menda boste poslej vse brez nas opravili,« in mu obrnil hrbet.

Za Lenico pa se je oglasilo več novih snubcev. Toda Lenica je bila ponosna in izbirčna. Nazadnje se je šele oprijela lepega in imovitega fanta iz sosednje vasi. »Prav nalašč tega,« je rekla materi, »da pridem izpod nog tej novi sosesčini.« Pa ni bilo samo to vzrok. Novi ženin je bil zares vreden zakonskega prstana.

Življenje je teklo dalje. Tesna vez med sosedoma je bila pretrgana.

Prišla pa je v Leničinega očeta trda skušnja. Drvošča teh sosedov sta bila tudi soseda. Očeta je jeza in zamera premotila, da je tik roba svoje parcele posekal dve lepi smreki iz sosedovega. To naj bo, si je mislil, za petrolej, ki smo ga žgali, ko je hodil za Lenico k nam, in še za rjuhe, ki jih je bržkone hodil trgat k naši hčeri.

Smreki je podrl in hlode spravil v dolino, toda molčal ko zid o tem. Nekaj mesecev je preteklo, ko je tudi mladi sosed sklenil, da podere vrh svoje parcele nekaj doraslih smrek za deske. Tedaj je našel dva štora nedavno odsekanih debel. Ker pa je oče Lenice prav tam posekal v svojem nekaj dreves, je mladi gospodar takoj cikal nanj, češ ta je podrl tudi ti moji dve. Šel je k njemu in mu to poočital. Marko je priznal, a trdil, da sta ti dve smreki stali že na njegovem svetu.

Sosed je tožil. Komisija je dognala, da sta ti dve smreki stali res čisto ob meji. Naj torej Marko to zmoto popravi in nekaj plača za smreki. Komisija ju je nizko ocenila, Marko je plačal, pa v krčmi se je hvalil, da ju je zelo poceni kupil. Prijateljstvo teh dveh sosedov pa je bilo ubito za zmeraj.

Izgubljena lopata

Kmet Jernač se je napotil v trg, kjer je bila davkarija, da odbrenka doteklo davščino. V trgu je bil semanji dan. Razni prodajalci so razpostavili po zasilnih stojnicah na prodaj svoje blago. Tudi star ročni kovač je položil na dva tesarska stola tri deske in nanje razstavil kovaške izdelke: sekire, motike, lopate. Kmetje so se zbrali krog kovača in se trdo pogajali za železno blago. Jernaču so se prijele oči posebno lepih lopat. Izbral si je veliko, lepo kovano železno lopato — seveda po dolgem barantanju s kovačem, ki je bil trd za cene kot njegovo železno blago. Doma je Jernač lopati dodal lep, gladek ročaj. Potem jo je postavil v shrambo, kamor so shranjevali vse domače gospodarsko orodje.

Po preteku tedna je Jernač sklenil, da gre na svoj veliki travnik razbrskat krtine. Pri košnji so mu bile v napoto. Odprl je orodjarno, a nove lopate nikjer. Vse svoje je klical na odgovor in terjal: »Kdo je vzel novo lopato? Kam jo je dejal?« Vsi domači so povedali, da so jo videli, ko ji je nasajal ročaj, pa je potem nič več niso ne videli in je tudi ne rabili. Jernač je še godrnjal in vsej družini očital, da jo je nekdo vendarle moral rabiti in jo potem

kdove kje popustil. Nazadnje se je oglasila žena: »Ljubi mož, ne jezi se! Saj sem ti omenila že davno, da na vrata orodjarne preskrbi dobro ključavnico in naj bo ključ tule v hiši shranjen.« Mož ji ni nič odgovoril, vzel staro lopato in mrk odšel na travnik nad krtine. Tisti dan je bila pri obedu in večerji še vselej na vrsti lepa, nekam zavlečena lopata ali pa ukradena.

Seveda, čas je kovač pozabe. In tako je bila pozabljena tudi Jernačeva nova lopata. V jeseni pa pridrobenclja sosedov Janezek k Jernačevim. Na rami nosi lopato, stopi na dvorišču h gospodarju in pove: »Tole lopato sem nazaj prinesel! Pa boglonaj, ki ste jo posodili.« Jernač vzame lopato in jo ogleduje. Vsi robovi so bili zmlinčeni. Pogledal je tudi ročnik. Na njegovem koncu pa je bilo še dobro vdelano domače znamenje, ki ga je vanj vrezal Jernač. Taka je bila njegova navada, da je k vsakemu orodju vrezal svoje hišno znamenje.

»Kdo ti je dal to lopato?» je dečka trdo vprašal Jernač.

»Ata,« je povedal fantič.

»Tak tako? Kar nazaj jo nesi in povej, da je nočem.«

Fantič se je branil, slednjič jo zadel na ramo in odšel. Na dvorišču so se zbrali vsi domači in zvedeli povest o lopati.

»To je že od sile,« se je jezil Jernač. »Tožil ga bom. To je tatvina.«

»Ne, ne bo tako, ljubi mož. Lej, že leta in leta živimo v miru s sosedi. Sama stopim k njemu, da mi razodene zgodbo o tej nesrečni lopati.«

In kar obrnila se je in hitela k sosеду. Skoraj dobro uro je ni bilo nazaj. Potem pa se je vrnila s sosedom vred. Ta je potolažil Jernača, ko mu je razodel: »Saj veš, da sem moral narediti vozno pot do novega kozolca. Eden izmed delavcev je šinil k vam iskat na posodo eno lopato. Vas ni bilo doma, pa si jo je sam izposodil. Dokler ni bila dovozna pot narejena, se mi o tvoji lopati niti sanjalo ni. Potem jo je delavec tako, kakor si jo videl, šele vrnil in razodel, da ni njegova, ampak vaša. Sedaj veš zgodbo. Prav tako, novo ti kupim in ti jo za ono vrnem. Bodiva si prijatelja,« mu je ponudil roko. Jernač je bil potolažen, žena pa ju je povabila v hišo, postavila na mizo steklenico vina, natočila obema in vsa srečna še sebi kozarec.

Taka navidezna tatvina je bila z vinom poplaknjena, v tednu pa je bila v orodjarni pri Jernačevih prav taka nova lopata, toda v vratih ključ. Modra žena je preprečila jezo in še nepotrebno tožbo povrhu, ki bi zarodila med sosedom jezo in spor in še stroške ob tožbi.

Koliko podobnih tožb med sosedi bi ne bilo, ko bi bile vselej za pomoč modre žene!

Balantov Anže

Balantova hiša je bila za streljaj odmaknjena od drugih vaških hiš. Stari Balant si jo je sezidal — ta je bil ded sedanjega gospodarja — ko je po sorodniku pode doval kar lepo četrto zemljaka. Po smrti deda Balanta je nečak Gregor prevzel gospodarstvo. Ker mu je stric zapustil kar lep znesek gotovine, je Gregor z njo dokupil še nekaj zemljišča. V zakonu je dobil najprej sina, ki so ga krstili za Anžeta. Potem je bil presledek rojstev dolgih deset let. Tedaj se je Gregorju rodila deklica, ki so ji dali ime Reza in bili vsi prevzeti od sreče, da so dobili še hčerko. Bolj ljube in pridne družine kar ni bilo v vasi, kot je bila Balantova. Vsi vaščani so jih spoštovali in radi imeli. Vselej in vsakemu so Balantovi radi postregli ob delu, zlasti velikim kmetijam, ko so domači bili težko kos delu ob največji zadregi.

Sin Anže je bil spreten delavec in tudi hčerka Reza je kmalu dorasla, da je bila pri delu kos vsaki dekli. Tudi Anže, njen brat, je bil delavec za na polje, da mu ni bilo zlepa para. Toda Anžetovo srce se ni moglo prav vrasti za kmeta. Vse veselje mu je bila planina. Rajši kot koso je imel pastirsko palico. Zato se je po svojem tridesetem

letu ponudil vaščanom za ovčarja v planini Belščici. Njegovemu očetu to ni bilo kaj prida vseč, a branil mu ni. Saj je bil sam še krepak in kmetje so mu radi priskočili na pomoč za oranje in košnjo. Ko jim je tudi sam bil ob vsaki potrebi na voljo. Tako so tekla leta v lepem zadovoljstvu, dasi sina Anžeta v poletju ni bilo doma. Trdo je prirasel na planino in vsa vas ni in ni hotela drugega ovčarja razen Anžeta.

Seveda se je krepki Anžetov oče vendarle postaral in ni zmožgel vsega dela kakor nekdej. Zato je poskusil pri sinu Anžetu. Resno mu je svetoval, naj opusti ovčarsko službo in se tesno oprime doma. Toda temu se je sin Anže ustrašil in trdo očetu povedal: »Dokler bom tak v nogah, ovčarstva ne pustim!«

Vendar oče z nauki in pregovarjanjem ni odnehal. Pa je tako nanese, da je oče resno obolel in tedaj poklical sina in še može za priče, da mu izroči posestvo. Toda Anže je bil kakor skala. Vpričo mož je izrekel trdo besedo: »Oče, saj imate hčer Rezo. Njej izročite posestvo, meni pa do smrti kot in potrebno hrano.«

Možje, priče so se začudili in skušali pomagati očetu. Nič ni zaleglo. Sin Anže se je vsesal v planino in je bilo vse prigovarjanje mož brez uspeha. Možje so ga še pregovarjali in mu trdili, da je res neumnost, kamor se je zatreskal z njegovo ovčjo pašo. Možje niso zmagali. Anže je gonil svojo ter odšel od mož iz hiše. Oče pa svo-

je oporoke ni spreminjal. Še je povabil može za priče in izročil posestvo sinu, hčerki pa lepo doto. Tako je ostalo. Oče je umrl, Anže je postal postavni posestnik. Toda doma ni ostal. Sestro je prosil, da sta šla v mesto in pri sodnji je sestri izročil domačijo.

Ko je sestra bila lastnik lepo urejene kmetije, so se začeli oglašati snubci. Poročila se je s pridnim kmečkim fantom, Anže pa je brez skrbi leto za letom pasel ovce. Ljudje so ga tako cenili, da so še iz drugih vasi izročali ovce na planinsko pašo tja, kjer je pasel Anže.

Seveda leta teko svojo pot in na tej poti za starost so tudi Anžetu noge opešale. Nič več ni mogel v visoko, strmo planino. Vaščani so bili ob najboljšega ovčarja in vsi so ga zelo pogrešali. Anže je gledal planino zdaleč, a domu ni bil v napotje. Vse orodje je bilo v redu. Sekire nabrušene, v grabljah novi zobje. Živino v hlevu je sam najbolje vardeval, trije otroci hiše so se ga držali vedno za žep in prosili vnovič in vnovič za nove igrače. Ni pa minilo jutro, da bi Anže ne skočil v cerkev. »Dovolj maš sem v planini zamudil, moram jih sedaj dodajati,« je pravil mladima, ki sta mu v snegu in dežju prigovarjala, naj rajši ostane doma, namesto da bi hodil v ranem jutru k maši. »Oj, dolgove imam, dolgove,« se je izgovarjal Anže. »Treba mi jih je odplačati.« Če je pri fari zazvonilo k obhajilu bolniku, se je Anže kljub starim nogam zelo podvival, da bi ujel blagoslov.

V rani pomladi, ko je na sončnih brežičih že pokazala prve rogovilice zelena trava, je domače ovce vendarle gonil v Reber ščipat prvo travico. Ovce so mu bile še vedno ljube, kot bi mu bili njegovi otroci. Po vseh žepih je imel suhe skorje, ki jim sam, brezzobi starček, ni bil več kos. Ovce so dobro poznale te žepe in se usule krog njega in iztikale v njegovih žepih suhe drobljance. Med ovcami je bil seveda za zvončarja, če je bil v planini, tudi star mrkač. Ta navihanec mu je s pašnika uhajal čez vrtno ograjo, kjer je zelenela že boljša trava. Anže tega ni trpel. Vselej je zlezal čez planke v ograji in mrkača pregnal z vrtov. Hud je bil na njegovo tatovsko poželenje. Ko ga je že tretjič gonil izza ograjenega vrta, mu je napovedal trdni sklep: »Mrkač, tako si hudoben, da ti trdo obljubim. Za veliko noč te bodo zaklali, a jaz se ne bom taknil ne drobca tvojega mesa. Da veš, zato, ker si tako hudoben.«

To svojo obljubo je Anže natančno izpolnil — toda na poseben način. On je skrbel, da je vselej hitel po blagoslov, ko je zazvonilo, da gre župnik z najsvetejšim obhajati bolnika. Če so mu branili, je rekel: »Po moji veri in pameti je blagoslov boljši kot kosilo.«

Ko je v trdi zimi tik pred poldnem zapel zvon za obhajilo, so ljudje sklepali: nekoga je moralo nenadoma napasti. In so molili zaboljšanje in za srečno zadnjo uro bolniku. Anže je kar tekkel s starimi nogami po sne-

gu, da bi ujel blagoslov in pomolil za bolnika. Res se je podviral, a srečal župnika že na cerkveneni pragu, ko je hitel k bolniku. Ves zasopel je Anže pokleknil in s sklenjenimi rokami molil polglasno za bolnika. Truden je sedel na cerkveni prag, razoglav, s kučmo v žepu in molil, dokler je slišal zvonček cerkovnika, ki je spremljal duhovnika. Ko je zvonček utihnil, je onemel tudi Anže. Na cerkvenem pragu so ga nasli sedečega, s sklenjenimi rokami v rokah z rožnim vencem — mrtvega. To je bilo tik pred veliko nočjo in Anže res ni okusil mesa najgajivega koštruna. Povabljen je bil na večno in boljše kosilo v nebesa.

Pirhi

Čas teče — in nič ne reče. — Čas je tista ura večnosti, ki niti sekunde ne zamudi. V tej uri, ki se ji pravi čas, vse človeštvo živi, se rodi, raste, se razvija in admira. Za uro, kdaj se novi človek prikaže na svet kot zelo še nebogljen drobno bitje, vemo. Kdaj pa bo temu rojencu življenje poteklo, ne vemo. Morda prav kmalu, morda kasneje, morda zelo pozno. Vemo samo to, da bo ura življenja temu novorojencu gotovo potekla. Nad človeštvom pa hiti ura časa, ki ne zamudi nobene sekunde. Vse drugo na svetu je od danes do jutri. Prav vse se spreminja. Staro tone v pozabo, novo se poraja in z novim novi človek, nova odkritja umnosti, nova žalost in novo veselje. Tak je tok človeštva. Ni zgolj trpljenje. Tudi veselja je veliko, ki ga človek hoče in res potrebuje, da ne okori in prezgodaj ne omaga v trudih in naporih. Bog sam je odločil sedmi dan za oddih od dela. Po prvi knjigi svetega pisma je že določeno: »Sedmi dan je Bog počival od vsega svojega dela in blagoslovil sedmi dan.« Zato po naravni postavi ta sedmi dan praznujejo vsa verstva. Kristjani so se tega takoj oprijeli in imamo ukazano počitek ob nedeljah, ki je božja in naravna zapoved.

Cerkev je kasneje še dodala: »Praznovanje in počitek naj kristjani porabijo tudi za nedeljsko sveto daritev, če jim ni pretežko in predaleč.« Dobro poznam staro prvo cerkev, kamor so imeli po več ur daleč do nje nekdanji verniki.

Nedeljski počitek so poskušali, zlasti ponekod v Ameriki, že davno prestaviti na petek. Ni šlo. Človeška narava se je uprla taki novosti in je po božji naredbi še danes po vesoljnem svetu nedelja za oddih, počitek in praznik, ki je za vse vernike dolžnost, da se udeležijo tudi svete daritve v cerkvi.

Mladina si je po svojem privoščila praznovanje nedelj najrajši tudi z igrami. Posebna igra in veselje sta bila na veliko noč s pirhi. Danes tega že ni več. Nekdaj je bil začetek veselja na cvetno nedeljo. Kjer niso imeli pri hiši dečka, ki bi bil sposoben, da nese beganico-butaro k blagoslovu, so se hitro ponudili sosedni dečki. Te butare so bile zelo lepe. Šop je bil okrašen z bršlinom, krog nje ga navezana rdeča jabolka, tudi oranže. Vsak deček, ki je nesel beganico v cerkev k blagoslovu, je dobil za nošnjo vsaj štiri pirhe. Ti so bili zanj zaklad, da bo mogel na veliko noč z njimi štrucati. Ta igra s pirhi je bila vseobča navada. Glavna igra je bila pred cerkvijo, kjer so se zbrali pred mašo dečki in že večji fantje. Glasno so se vabili na štrucanje in klicali. Celec! Petna! Špična. S pirhi so trkali. Prvi je potrkal s petno na nastavljeni pirh. Kogar

petna se je udrobila, je nastavljal špično. Če se mu je tudi ta udrobila, je pirh zaigral in ga dal onemu, ki je imel trši pirh. Če sta se pirha skončnila, to se pravi, če je eden ubil petno, drugi pa špično, sta pirhe obdržala in vnovič vabila. Petna! Špična! Odzvali so se takoj tisti, ki so imeli ali petne ali špične in igra — štrucanje — se je ponovila. Kdor je zmagal s svojim pirhom, je dobil ubitca za zmago v last. Ta tekma je trajala zelo dolgo in tudi živahno. Ubitce so dajali sekati s krajcarji starejšim fantom. Tak je ali zadel pirh, da je denar obtičal v njem, in tako je zmagal. Kdor je pogrešil, je bil ob denar.

Ta igra je bila tako vsesplošna — vsaj po Gorenjskem, da so hodili v ponedeljek po veliki noči — tedaj so ta dan vsesplošno praznovali — fantje celo v sosedne fare štrucat. Redka izjema je bila, da je kdo imel goljufiv pirh. Tega si je naredil tako, da je previdno pri koncu odlučil košček lupine — navadno pri petni — in izbežal beljak in kroglico iz pirha, potem vlil v prazno lupino topljene smole in to previdno zakril z beljakom. Takemu pirhu so rekli smolec. Kdor je to znal zelo previdno napraviti, ni tega smolca nihče na videz prepoznal. Trden pa je bil, da mu nobena petna ni bila kos. Tak fant si je priigral mnogo ubitih pirhov. Če se je zgodilo, da je kdo to prevvaro vendarle odkril, gorje se ga tistemu goljufivcu. »Goljuf,« mu je zakričal in mu izbil smolca iz roke. Na mah se je zgrnilo krog njega vse polno fantov.

Napadli so ga in pognali iz družbe. Nikdar več se ni smel prikazati mednje. Držal se ga je pečat sleparije tako trdo, da dve, tri leta ni smel v fantovsko družbo. Čut za poštenost je bil tedaj tako še vrasel v ljudeh, da so takega goljufa stari obsojali. Zato je tak večkrat kar izginil in šel drugam služiti ali se učiti kakega rokodelstva.

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-290-4